

פרשת קרח

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

עד כה היו הטענות כלפי שמים, אולם לאחר שאמונתם בה' התחזקה, באו בטענות אל משה עצמו, ובראש המתקוממים עומד קורח

תלונות וטענות הם לא דבר חדש אצל עם ישראל במדבר. בפרשת 'בהעלותך' קראנו על תלונות בני-ישראל על מחסור בבשר, ובפרשה שלאחריה, 'שלח', היינו עדים להסתת המרגלים עד הכניסה לארץ. עד כה היו הטענות כלפי שמים, אולם לאחר שאמונתם בה' התחזקה בעקבות המאורעות האחרונים, באו בטענות אל משה עצמו.

המרד

בפי הצובאים על פתח אוהלו של משה היתה טענה חדשה-ישנה: לא די לך שהתמנית למלך, עוד ממנה את בני משפחתך לתפקידים הבכירים בעם? הרי "כל העדה כולם קדושים" - כולם שמעו מפי הגבורה את עשרת הדיברות - כולם קדושים!

בראש המתקוממים עמד קורח, בן דודם של משה ואהרון, שגם הוא היה נכדו של לוי וראה את עצמו מתאים לתפקיד הכהן הגדול. לעזרתו גייס את עזרתם של 250 ראשי בתי הדין ויחד הסיתו את כל העם כנגד משה.

משה אינו נרתע. הוא מבהיר לקורח ועדתו כי כל המינויים נקבעו על ידי הקב"ה בעצמו וממילא הוא זה שיוכיח לעיני כולם כי בחר באהרון ובבניו. הוא קורא לקורח ועדתו לקחת מחתות (כלים ששורפים בהם את הקטורת) ולהתייצב למחרת בבוקר לפני ה' יחד עם אהרון. האיש אשר לו יענה ה' ויקבל את קורבנו, הוא-הוא האיש הטהור, בעוד שהיתר ישרפו באש כנדב ואביהוא, בני אהרון, שהקטירו אש זרה. עד למחרת מנסה משה לדכא את המחלוקת בדרכי שלום. קורח, לעומתו, ממשיך להסית את העם.

משה פונה אל בני לוי שבין המורדים ומנסה לנתקם מהחבורה הרעה: "המעט מכם (לא מספיק לכם) כי הבדיל אלוקי ישראל אתכם מעדת ישראל . . לעבוד את עבודת משכן ה' . . וביקשתם גם כהונה". הוא מנסה לפייס את דתן ואבירם, ממנהיגי שבט ראובן, ולהניאם מן המחלוקת, אך אלו עונים בחוצפה לקריאתו: "העיני האנשים ההם תנקר, לא נעלה-!" אפילו אם תשלח לנקר את עינינו, לא נבוא אליך! מן העבר השני הסתובב קורח בין אוהלי השבטים ופיתה אותם בדברי ליצנות על משה ואהרון.

הדיכוי

למחרת התכנסו כולם סביב אוהל מועד כדי לראות מה יעלה בגורלם של מאתיים וחמישים נשיאי העדה. ה' התגלה בעמוד הענן ופחד פקד את כל העם. האם בגלל מיעוט צעקני יעניש ה' את כולם? חששם נמוג משנצטוו להתרחק מאוהלי קורח ומשפחתו כי רק בהם יהיה הנגף, משה מודיע באוזני כל הנוכחים כי אם האנשים האלו ימותו במיתה רגילה, הצדק איתם, אבל אם לפתע תפצה האדמה את פיה ותבלע את כל החוטאים, אז ידעו הכל כי הוא לא בדה שום דבר מליבו וכי כל האנשים שבחר היו על פי ציווי ה'. בסיימו את דבריו נשמע רעש גדול וכל החוטאים במחלוקת, הם, משפחותיהם וכל רכושם, נבלעו באדמה!

אלעזר בן אהרן נצטוו לקחת את המחנות, שהחזיקו 250 ראשי בתי הדין, ולצפות בהן המזבח, כדי שהדבר ישמש זכרון והתראה, למען לא תישנה חלילה אותה מחלוקת על תפקיד אהרון ובניו.

פרשת קרח

אם לרגע היה נדמה כי הכל שב על מקומו בשלום הרי שכבר למחרת בא העם בתלונה חדשה למשה: "אתם המיתם את עם ה'". באותה שעה עלה הענן מעל אוהל מועד לאות כי הקב"ה חפץ לדבר עם מנהיגי העם.

משנכנסו משה ואהרן אל אוהל מועד הודיע להם ה' כי החלה מגיפה בקרב העם.

משה שולח את אהרן עם הקטורת בידו אל המחנה והמגיפה נעצרת. כדי להפריך באופן סופי את כל הטענות נצטוו כל ראשי השבטים להביא את מקלותיהם, בהם הנהיגו את שבטיהם, לאוהל מועד, כשעל כל מטה נכתב שם השבט. אף מטהו של אהרן הכהן הושם שם. והנה, באותו לילה פרח מטה אהרן, ראש שבט לוי, ואף הוציא שקדים. כל זה היווה סימן לבחירתו יחד עם שבט לוי מכל שאר העם לשרת בעבודת הקודש. המטה המופלא נשאר למשמרת באוהל מועד לזכרון.

מתנות כהונה

לאחר שנהדפו כל ההתקפות על מעמד שבט לוי והכהנים, פונה הקב"ה אל אהרן ומונה בפניו את התפקידים העיקריים של בני שבטו. בין היתר מחובתם לדאוג לשמירת הקודש. עליהם מוטלת האחריות ש"זר", מי שאינו כהן או לוי, לא יגע בקודש. אם חלילה אירע כדבר הזה, נופל העוון על ראשם.

הכהנים הם שליחי העם וכדי שיהיו עסוקים בתפקידם ללא טרדות פרנסה וכד' נצטוו בני ישראל לדאוג למזונותיהם ולתת להם 24 "מתנות כהונה". בין המתנות: חלקי קרבנות - זרוע, לחיים וקיבה, ראשית גז הצאן, ביכורים, פדיון הבכורים ועוד.

מאחר שלשבט לוי אין חלק ונחלה באדמת הארץ כי "ה' הוא נחלתם" מביאים בני-ישראל ללווים מעשר (אחד מעשר) מתבואתם ומעשר זה נקרא בשם "מעשר ראשון". הלוי עצמו נותן מעשר, מן המעשר שקיבל, לכהן.

ברית על מלח

כל המתנות שנצטוו בני-ישראל לתת לכהנים, מיועדות למעשה לקב"ה, אלא שהוא נותן אותן לכהנים. כדי לקבוע ולתת תוקף לדבריו כרת הקב"ה ברית עם אהרן. הברית נערכה על המלח, המתקיים לעולם ואינו מסריח.

השורש הרוחני של המחלוקת

הקדמה

במרכז הפרשה עומדת המחלוקת שעורר קרח על הנהגת משה רבנו ועל תפקידו של אהרן ככהן גדול, ועל עניין זה נרחיב. בהמשך, הפרשה נוגעת בעוד מספר נושאים. המחנות ששימשו את קרח ומאתיים חמישים האנשים שהיו איתו במעמד מבחן הקטרת הקטורת, נלקחות ומרוקעות על דפנות המזבח לזיכרון עולם. לאחר מכן, מגיעות תלונות מהעם על דבר המתים במחלוקת וכתוצאה מכך פורצת מגפה. אהרן הכהן מקטיר קטורת, עובר בעם ועוצר את הנגף. משה מורה לכל הנשיאים להביא את המטות שלהם אל המשכן, מטה אהרן פורח וגומל שקדים כהוכחה ניצחת שאהרן הוא הנבחר ע"י השם לכהונה. הפרשה מסיימת בעבודת ומתנות הכהנים, ומעשר הלווים, להראות סדרו של עולם.

בפרשה שלנו מתוארת תמונה חזקה מאוד, אחת התמונות הקשות ביותר בתורה כולה. אש יוצאת מן השמיים ושורפת מאתיים וחמישים ראשי עדה שהשתתפו במחלוקת קרח, האדמה פוערת את פיה ובלועת את קרח ועדתו וכל אשר להם. קשה לתפוס את התמונה במלואה. סה"כ מחלוקת על השלטון, מדוע זה

פרשת קרח

היה חייב להיגמר בצורה כל כך קטסטרופאלית? אם לא חוקרים פנימה, אם לא יוצאים לטיול בפרד"ס אי אפשר להבין.

הבעיה של קרח

מה היה סיפורו של קרח? איך הוא טעה כל כך שהביא לאובדן כה קשה של עצמו ושל כל עדתו? כדי להתחיל להבין את הסיפור נתבונן בכתוב בפרקי אבות, "רבי אליעזר הקפר אומר: הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" (אבות ד'). בלשוננו העכשווית, קרח סבל מבעיית 'אגו' רצינית ביותר. הגאווה שלו הובילה אותו למצב ביש וגרמה לו לאבד את כל מה שכבר היה לו ואת עצמו מהעולם. קרח עורר את הרצון הגדול לקבל לעצמו. מכיוון שהיה משבט לוי, שהוא מטבעו בקו שמאל, ועוד רצה להוסיף, הוציא את כל המערכת הרוחנית מאיזון וגרם ל"קצר רוחני", כפי שנראה בהמשך. כתוב בזוהר הקדוש, "שואל, מהו ויקח ("ויקח קרח"), ומשיב, לקח עצה רעה לעצמו, כל הרודף אחר שאינו שלו, הוא בורח מפניו, ולא עוד, אלא מה שהיה שלו, נאבד ממנו. קרח רדף אחר שאינו שלו, שלו אבד, והאחר לא הרוויח" (פרוש הסולם, פרשת קרח). בהמשך נראה ממי לקח קרח את העצה הרעה, מה היה הטבע הרוחני של הלקיחה הזאת ולמה זה היה חייב לגרום לכך שכל מה ששלו אבד?

הכוונה במחלוקת

הפרשה פותחת, "ויקח קרח, בן-יצחק בן-קהת בן-לוי; ודָמָן וְאֶבְיָחָם בְּנֵי אֶלְיָאֵב, וְאוֹן בֶּן-פִּלְתִּי--בְּנֵי יִצְחָק". רש"י אומר, "ויקח קרח", "לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזהו שתרגם אונקלוס "ואתפלג", נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת". מה שמתגלה בסיפור זה הוא כוחם ההרסני של המחלוקת, הפילוג והפלגנות. ברגע שנוגעים בכח זה, הוא רק גדל והורס כל חלקה טובה. כתוב בפרקי אבות, "כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו" (אבות ה'). ה'נעם אלימלך' מפרש משנה זאת ואומר, "היה צריך לומר מחלוקת קרח ומשה ואהרון. אלא מה, קרח היה חולק עם עדתו, שהם בעצמם גם היו שונאים זה את זה, וכל אחד רצה להיות ראש, רק מפני שרצו לחלוק על משה רבנו ואהרון, עשו שלום לפי שעה" (נעם אלימלך, קרח). מוסיף ה'מאור ושמשי', "אמרה המשנה 'מחלוקת הלל ושמאי'. היה צריך לומר 'מחלוקת בית הלל ובית שמאי'. אלא מה, שמאי והלל, באמת חלקו לשם שמים, ולא היתה כוונתם לשום פניה בעולם כלל. אבל, תלמידיהם כבר היתה בכוונתם איזו פניה, שזה אמר, שרבי שלי גדול ביותר, איש האלוקים, וגם זה אמר כך, והיה מעורב בגאות וכו'" (מאור ושמשי, קרח). בכל דבר יש מעשה ויש כוונה, פנימיות וחיצוניות. דוקא בעניין מסוכן כמחלוקת מחויבת האבחנה בכוונה.

קיום המחלוקת

כמו שנאמר שבכל שקר יש קורטוב אמת, על מנת שהשקר יתקיים, גם המחלוקת מתקיימת רק אם יש בה כחוט השערה אמת. מחלוקת תלמידי הלל ושמאי המשיכה להתקיים כי בכל זאת היה בה בחינת לשמה. אבל אצל קרח לא היה אפילו זה. יעקב אבינו שראה זאת ברוח הקודש, התפלל שלא יזכר שמו במחלוקתם. זה מה שרש"י מפרש על, "קרח, בן-יצחק בן-קהת בן-לוי", "ולא הזכיר "בן יעקב", שביקש יעקב רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר "בְּקִהְלָם אֶל-יְתֻדָּה כְּבֹדִי" (בראשית מ"ט). מידת יעקב היא אמת ואילו נזכר שמו במחלוקת זאת, היה חיזוק חלילה למחלוקת. אבל ללא תערובת של אמת כלל, התבטלה המחלוקת תכף ומיד. כך שאם נתקלנו במחלוקת, אנו צריכים לשים לב היטב שלא לחזק אותה בטיפה של אמת, אלא, להפך, להפריד ממנה את אותו גרעין של אמת על מנת שלא תוכל להמשיך להתקיים.

סביבה בונה

פרשת קרח

הבט חשוב נוסף בסיפור מחלוקת קרח הוא, שהסביבה בה אדם נוטע את עצמו משפיעה על מהלך חייו הרבה יותר ממה שהוא חושב. בכתביו, "בעל הסולם" אומר, שלמעשה זאת הבחירה החשובה ביותר, ואולי היחידה, שיש לאדם, באיזו סביבה הוא בוחר לחיות.

הראשונים שהצטרפו למחלוקת קרח היו דתן ואבירם ואיתם אנשי שבט ראובן. רש"י אומר, "וַדָּתָן וְאַבְיָרָם", "בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחניתם תימנה, שכן לקהת ולבניו החונים תימנה, השתתפו עם קרח במחלוקתו: אוי לרשע, אוי לשכנו."! השכנות בין קרח ודתן ואבירם היתה גורם מכריע בהצטרפות שלהם אל מחלוקתו.

מרכיב נוסף וחשוב של בחירת סביבה היא אשתו של האדם. שלמה המלך אמר, "חַכְמוֹת בְּשִׁים, בְּנִתָּה בֵּיתָה; וְאִוֶּלֶת, בְּיָדֶיהָ תִּהְרָסְנָה" (משלי י"ד א'), ואמרו בגמרא, "חכמות נשים בנתה ביתה זו אשתו של און בן פלת ואולת בידה תהרסנה זו אשתו של קרח" (מסכת סנהדרין י"א). המדרשים מספרים כיצד אשתו של קרח היא זאת שהחלה לקנטר ולהלין על משה רבנו - צחקה על קרח שהוא פתי, מאמין לכל מה שמשה ממציא, עשתה לו ציצית שכולה תכלת ושלחה אותו אל משה. היא זאת שהובילה אותו אל האבדון. לעומתה, אשתו של און בן פלט אמרה לו, למה לך כל המחלוקת הזאת? השקתה אותו יין ונתנה לו לישון באוהל. בשעה שבאו אנשי המחלוקת לקרוא לו להקטרת הקטורת, ישבה בפתח האוהל וסרקה שיערה. האנשים ראו אותה והלכו לדרכם. בחכמתה, הצילה את בעלה מאבדון. זה שנאמר, אישה בונה, אישה הורסת. כך גם, סביבה בונה, סביבה הורסת והבחירה היא בידינו.

איך טעה קרח?

רש"י אומר, "קרח שפיקח היה, מה ראה לשטות זה? עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו: שמואל (שמואל הנביא הוא נכדו של קרח) ששקול כנגד משה ואהרון. אמר: בשבילו אני נמלט! וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש. אמר: אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום?"

דוקא חוכמתו ויכולת ההתנבאות שלו, הטעו את קרח. לראות, שלא יסמוך אדם אלא על מה שיש בפניו, שיהיה מציאותי ולא אחוז בחזיונות. "אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות" (מסכת נידה), זהירות מהדמיונות. בפרשה הקודמת כבר דברנו עד כמה חשובה ראייה נכונה ואיך ראייתם המעוותת של המרגלים גרמה לנזק כה גדול לכלל ישראל. גם כאן, המניעים של קרח, הנגיעות שלו, גרמו שראייתו תתעוות.

מרירות נפש

אומר הרב שיינברגר שליט"א, אחד היסודות החשובים בעבודת השם זה, "עֲבָדוּ אֶת-ה' בְּשִׂמְחָה" (תהילים ק' ב'). קרח בן יצהר. יצהר זה מראה על חכמה, הוא היה פיקח. הוא לקח מאתים וחמישים איש משבט ראובן, "בְּשִׂיאי עֲדָה קְרָאי מוֹעֵד, אֲנָשֵׁי-שֵׁם". כתוב, אנשי שם, גדולים בחכמה ועושר. אם הוא היה יכול להשפיע על כל אלה אז בודאי שהוא היה פיקח.

ה'כלי יקר' אומר שקרח לקח אליו את כל מרי הנפש, בני ראובן. אלה שהיו מרירים על כך שנלקחה הבכורה מראובן. מוסיף הרב שיינברגר שליט"א, אנשים שמר להם ומחפשים איך לצאת מהמרירות שלהם. בד"כ, אנשים כאלה לא מחפשים את הדרך להיות שמחים, אלא איך לעשות לאנשים אחרים שיהיה להם גם כן מר. זה עניין של קנאה. למה מר לאדם?

פעם היה מלך והיתה לו בת חולה מאוד וכל הרופאים לא מצאו לה מזור. עד שבא רופא מומחה מרחוק ואמר שהדבר שיכול להציל אותה, שהיא תלבש חלוק של אדם השמח בחלקו, רק אז היא תחלים. זה היה עניין רציני כי המחלה שלה היתה אמנם מחלת נפש, אבל זה היה פיקוח נפש להצילה. המלך התחיל לשאול את השרים שלו אם יש מישהו ביניהם ששמח בחלקו. לכל אחד מהם היה מה להגיד ואף אחד מהם לא נמצא שמח בחלקו ממש. וכך שאל הלאה את כל האנשים, אבל בשום מקום לא מצאו אחד ששמח בחלקו.

בסוף סיפרו לשליחי המלך שיש ביער שומר אחד, שומר היער, שאין לו כמעט כלום אבל השמועה אומרת

פרשת קרח

שהוא באמת שמח בחלקו. כשבאו אל שומר היער הוא מיד אמר שהוא מוכן לעזור ושאל במה יוכל לעזור. הם תכף ראו שהוא שמח בחלקו וביקשו את החלוק שלו בשביל הבת מלך. אלא שאז מיד אמר להם שומר היער שאין לו חלוק והוסיף, למה לי חלוק? טוב לי עם מה שיש לי, הבגד שעל גופי, אני לא זקוק לשום חלוק, יש לי כל מה שאני צריך.

מה שהיה חסר לקרח זה היכולת להיות שמח בחלקו. קרח ועדתו היו מרי נפש, המקנאים ועצובים בחלקם של אחרים. מסביר הרב שיינברגר שליט"א, אחד שהוא שמח, כל דבר מרומם אותו. אחד שהוא מר נפש, כל דבר מעצבן אותו. אם קרח היה טוב לב, הוא היה שמח, שבן דוד אחד שלו מלך ובן דוד השני, זכה לכהונה גדולה. ככה צריך להיות יהודי, שמח בחלקו. אבל לא רק שמח בחלקו, אלא שהוא שמח עם כל מי שהוא רואה מתעלה, הוא שמח איתו, ואז כל דבר בשבילו זה מקור לשמחה. קרח אמנם היה חכם, אבל כמו שאמרנו בפרשה הקודמת, "סְכָמִים הֵמָּה לְהַרְעוֹ, וְלִהְיִיב לֹא יִדְעוּ" (ירמיהו ד' כ"ב) - להרע לאחרים ולעצמם הם לא מיטיבים כלום עם כל החכמה שלהם. כל החכמה של קרח לא הועילה לו. להפך, גרמה לו להיאבד מהעולם. זה טבעה של מרירות.

הלב המפלג

נחזור לתחילת הפרשה, כתוב, "וַיִּקַּח קָרַח", רש"י מוסיף שם עוד פירוש והוא מביא את הפסוק מספר איוב, "מֵה־יִקְסֶךָ לְבָבְךָ" (איוב ט"ו י"ב). רש"י אומר, "מה יקחך לבך לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם". ה"מצודת דוד" מפרש את הפסוק מאיוב, "מה מלמדך לבך לכחש בהשגחה". ברמז קטן ומדויק, רש"י מכוון אותנו אל אחד מהגורמים המכריעים בנפילה של קרח ובעבודה הרוחנית של כל אדם. הרי כל הזמן אנו מדברים על אחדות והנה רש"י מגלה את אחד השורשים העיקריים שמונעים אותנו מלהגיע אליה, שהלב שלנו לוקח אותנו מהאחדות ומביא אותנו אל הפלגה. מה שמונע אותנו מלהרגיש את האחדות האמיתית הקיימת בין כל בני האדם ובעיקר באומה הישראלית, זאת תחושת היישות הבאה מהלב. הלב שאומר לך שאתה יצור נפרד, הלב שמגדיר גבולות, היכן אני נגמר והעולם מתחיל, היכן אני עומד והיכן השני עומד מולי. רש"י מזהיר אותנו ומגלה שקרח לקח את עצת ליבו והתפלג מסביבתו והתפלג מהאמונה בהשגחה, שם הויה-המורה על אחדות הכל.

קיצוץ בנטיעות

גודל הפגם שעשו קרח ועדתו מובן כשמתבוננים במבנה הרוחני של העולם. יש עשר ספירות. תשע ספירות שמשפיעות שפע וספירת המלכות, שהיא כלי קבלה שמקבל את כל השפע, וצריך לקשר בין שניהם. הרב שיינברגר שליט"א מסביר, קרח טען נגד משה, בית שכולו מלא ספרי תורה, לא צריך מזוזה. מזוזה זה כנגד המלכות. מזוזה בגימטרייה שישים וחמש כנגד שם אדנות שזה שם של מלכות. תכלת של הציצית זה גם כן מלכות, צבע המלכות הוא או תכלת או שחור, בהתאם למצבה. לכן, קודם הוא אמר, שצריך תלית שכולה תכלת, זאת אומרת, רק מלכות. אח"כ הוא אמר את ההפך, בית שכולו ספרים לא צריך מזוזה, לא צריך את המלכות. זה נקרא קיצוץ בנטיעות - מי שמפריד את המלכות מתשע הספירות של השפעה. פוגם במערכת הספירות.

זה נקרא פלגה. אנשי המחלוקת בפרשה נקראים 'אנשי שם', וגם בדור הפלגה, אנשי מגדל בבל, כתוב 'אנשי שם', "הֵמָּה הַגְּבֵרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם, אֲנָשֵׁי הַשֵּׁם" (בראשית ו' ד'). יש כאן את אותם עניינים. קרח יוצר פירוד בין הספירות וזה מנתק אותו ממשה רבנו. משה רבנו הוא הקשר, הדעת העליון, שמקשר בין הספירות העליונות לספירות שבגוף. דור הפלגה גם כן ניסו לנתק את עצמם מהדעת העליון וגם הם אבדו מן העולם.

אומר הרב שיינברגר שליט"א, יש כאן גם עניין של ניתוק החיבור בין המח והלב. הכהן הגדול, שעליו חלק קרח, לובש את הציץ על הראש, שזה מרמז על המח. הציצית שאנו לובשים זה על הגוף וזה כנגד הלב, ההסתכלות שבלב. מספר החוטים של הציצית זה ל"ב כנגד ל"ב נתיבות חכמה. צריך להיות חיבור בין מח ללב. גם בזה קרח עושה מחלוקת. חולק על הכהונה ולא רוצה לחבר את הציץ והציצית, את המח עם הלב.

פרשת קרח

זה היה העניין של עשו. לעשו היה מח גדול, היה חכם גדול, צייד בפיו. אבל היה אצלו ניתוק בין המח ללב. לכן רק הראש שלו נמצא במערת המכפלה. המח והלב זה שני דברים נפרדים, אבל צריך לחבר ביניהם. אסור לטשטש ביניהם, אי אפשר להחליף ביניהם, אלא, צריך לחברם. הקב"ה עשה הבדלה אבל יצר חיבור. ההבדלה היא כדי לתחום כל אחד בגבול שלו, בתפקיד שלו, אבל זה לא תפקיד של התנתקות מהתפקיד הכללי, מהכלל. התכלית זה להבדיל ולחבר. קרח חלק גם על ההבדלה, "כִּלְמֵ קִדְשִׁים", וגם על החיבור בין הדברים.

ממשיך הרב שיינברגר שליט"א, התורה נותנת בהירות מי הוא הכהן, מי זה שבט לוי, ומי זה כלל ישראל - זה ההבדלה. הקשר ביניהם הוא שלכל אחד יש את התפקיד שלו. הלב לא יבוא בתלונה, למה אני לב? למה אני לא יושב במח? זה גוף אחד. הוא לא יכול לדבר בשם יחיד, למה אני ככה? צריך חיבור.

השלמה עם סדרו של עולם - גשמי ורוחני

משה מנסה לדחות את קרח מעל פניו ואומר, "בְּקֶר וַיִּדַע ה' אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ". רש"י מפרש, "עתה עת שיכרות היא לנו ולא נכון להראות לפניו, והוא היה מתכוון לדחותם שמא יחזרו בהם". מה באמת מסתתר בתוך דברי משה בדבר הבוקר? הרי אנשי המחלוקת לא היו שיכורים ובודאי קיים כאן משהו מעבר לרצון של משה לאפשר להם עוד זמן תשובה.

הענין הוא שהקב"ה קבע תחומים בעולם, שיהיה בקר ויהיה ערב, הקב"ה הבדיל בין האור לחושך, והבדיל את ישראל מכל העמים, ובאותו אופן הבדיל את שבט לוי מתוך עם ישראל ואת אהרון משבט לוי. משה אומר להם, כמו שאין לשנות את הבוקר לערב והערב לבוקר, אור לחושך, חושך לאור, כך אין לשנות הבדלה זו בין אהרון לשאר בין לוי. הבדלה זאת היא ממש בגדר חוקיות הבריאה עצמה.

מחלוקת עתיקת יומין

האריז"ל גילה לנו את השורש הרוחני של המחלוקת. המחלוקת בין קרח ומשה לא התחילה בפרשה שלנו, זוהי מחלוקת עתיקת יומין. מחלוקת קין והבל, ימין ושמאל. משה הוא גלגול של הבל, קרח הוא גלגול של קין. כתוב, "כִּי שִׁבְעָתַיִם, יָקָם-קַיִן" (בראשית ד' כ"ד). 'יקם' זה ר"ת יתרו, קרח, מצרי. שלושת החלקים של נשמת קין, מצרי - הנפש, קרח - הרוח, יתרו- הנשמה. את הנשמה, החלק הזך ביותר, את יתרו משה הצליח להחזיר בתשובה. את הנפש במצרי היה אפשר לתקן רק בהריגתה, לא היה שם שום ניצוץ רק קליפה, "וַיִּפֹּן כֹּה וְכֹה, וַיָּרָא כִּי אֵין אִישׁ" (שמות ב' י"ב) - אין איש, רק קליפה. אבל את קרח משה לא הצליח לתקן, מפני שקרח מסמל מחלוקות שקיימות בבריאה עד גמר התיקון. זה לב האבן. יתרו זה הרפ"ח ניצוצות אותם אנו צריכים לתקן וקרח זה לב האבן, אותו יתקן הקב"ה בגמר התיקון. "וְהִסְרֹתִי לֵב הָאָבֶן, מִבְּשָׂרָם, וְנִתְּתִי לָהֶם, לֵב בְּשָׂר" (יחזקאל י"א י"ט). חשוב להבין שיש בחינה בתוכנו שאותה רק הקב"ה יכול לתקן וכל העבודה שלנו היא רק הכנה לתיקון הזה. בעזרת השם, בקרוב.

מחלוקת ימין ושמאל

טבע המחלוקת בין קרח ומשה, בין קין והבל, טבע המחלוקת בתוכנו הוא בין קו ימין לקו שמאל. נתבונן בדברי הזוהר הקדוש, בפרשת קרח, פרוש הסולם:

"בוא וראה, אהרון הוא ימין, שהוא חסד, הלויים הם שמאל שהוא גבורה, קרח רצה לעשות חלוף הימין לשמאל, שרצה הכהונה, שהוא ימין, בשביל הלויים, שהם שמאל, משום זה נענש. ולא עוד אלא שנמצא בו לשון הרע, שדבר על משה, ונענש בכל. רבי יהודה אמר, השמאל נכלל תמיד בימין שזהו תיקונו של השמאל, קרח רצה להחליף התיקון שלמעלה ולמטה, שהיה רוצה בשליטת הלויים שהם שמאל, שלא יהיו נכללים בכהנים שהם ימין, משום זה נאבד ממעלה וממטה".

"קרח הלך במחלוקת. הרחקה ודחוי, הרחקה ודחוי שלמעלה ומטה, ומי שרוצה לדחות תקון העולם, יהיה נאבד מכל העולמות. מחלוקת, היא הרחקה ודחוי של השלום, ומי שחולק על השלום, חולק על שמו הקדוש, משום ששמו הקדוש נקרא שלום".

פרשת קרח

"התורה היא שלום, שכתוב, וכל נתיבותיה שלום, וקרח בא לפגום השלום של מעלה שהוא התורה, דהיינו קו האמצעי שנקרא תורה, העושה שלום בין ימין לשמאל. ושל מטה, של משה. ומשום זה הוא נענש מעליונים ותחתונים, מאש, ומפי הארץ".

העולם מיוסד על ג' קוין, ימין, שמאל ואמצע - חסד, גבורה ורחמים. השמאל זה רצון לקבל ונקרא משיכת אורות ממעלה למטה. דבר הגורם לקיפאון בהולכת השפע. קורח מלשון קרח. הזהר אומר שהשמאל חייב להיכלל בימין, בחסד, בנתינה. מתוך מהלך זה יוצא הקו האמצעי - הרחמים, השלום, האמת. מי שמגביר את השליטה של השמאל על הימין, מגביר את הרצון לקבל לעצמו, מושך תענוג בצורה אגואיסטית, ללא השפעה לזולת - סופו שיאבד מהעולם. זאת אומרת, מעצם הטבע הרוחני של הבריאה, האורות פשוט יסתלקו מהכלים שלו.

לימוד אישי

כלל הפרשה באה ללמדנו על תיקון השמאל שרוצה לפרוץ (הרצון לקבל לעצמו). "ויקח קרח", לא הספיק לו מה שניתן לו הוא רצה לקחת עוד. כדברי הזוהר, "כל הרודף אחר שאינו שלו, הוא בורח מפניו, ולא עוד, אלא מה שהיה שלו נאבד ממנו".

אם אנחנו נותנים למידת הגבורה (קו שמאל, הרצון לקבל לעצמו, הביקורתיות, ראיית החסרון, הצורך לתקן את העולם) שבנו לפעול מבלי השתלמות במידת החסד אז התוצאה עלולה להיות שמידה זו תחריב את עולמנו ח"ו.

אנחנו חייבים קודם כל לעורר את מידת החסד, לדון לכף זכות, לראות בעין טובה את החיים, להודות על מה שיש. להכיר בסדרי בראשית ובמהלך התיקון של הבריאה ממנה אנחנו חלק. בורא עולם נתן לנו צדיקים שינהיגו אותנו, וב"ה יתן לנו עין טובה וזכות להכיר בהם ולא לחלוק עליהם.

השעור מוקדש לרפואת איילין שילה בת מרגרט בתוך שאר חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת הרב אברהם בן יהודה צבי זצ"ל, חנה שני בת שרה סרח ז"ל, משה בן יעקב ז"ל, שרה בת יוסף ז"ל, גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

מודעות - מרכז רוחני לקבלה וחסידות

אחוה 24 נווה צדק, תל-אביב
03-5100587

ולא יהיה כקורח

פרשה זו יפה נדרשת, שהרי בתחילתה עוסקת במחלוקת ובענשה, ורבים המפרשים התמהים על קורח ועדתו, הכיצד עלה במחשבתם לחלוק על מנהיגי הדור כמשה ואהרן, כמובא במדרשים.

חילוקי דעות, הן חלק מהחיים, חברים הלומדים יחד, מתווכחים בלימוד, בעלים ונשים מתווכחים, שכנים מתקשים להגיע להסכמה בענין שיפוצים בבנין וכד'. כיצד מיישבים מחלוקות אלו?

במדרש מובא: אמרו: בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה 'קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם', מיד עשה משה כן לקרח, ולא היו מכירין אותו, אמרו לו: מי עשה כך? אמר להם: משה עשה בי כך, ולא עוד, אלא נטלוני בידי ורגלי, והיו מניפין אותי ואומרים לי הרי אתה טהור, מיד התחילו שונאי משה להתגרות בו את ישראל.

במשנה באבות פרק ה' נאמר: "כל מחלוקת שהיא לשם שמיים - סופה להתקיים (היא בעלת ערך),

פרשת קרח

ושאינה לשם שמיים - אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמיים - זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמיים - זו מחלוקת קרח ועדתו".

החולק לשם שמיים מעוניין להגיע לאמת, אם יראו לו שהוא טועה, או יודה בכך כיון שהוא מבין שנקודת המבט שלו לא היתה האמת, לעומתו, מי שנקודת ההתחלה שלו אינה לשם שמיים, הרי הוא מעוניין בסיפוק יצריו ולא יוותר, וגם אם דעתו עשויה להיות נכונה, היא מבוססת על נקודת התחלה של אנוכיות גרידא.

התורה מזהירה: "ולא יהיה כקרח ועדתו", והחפץ חיים סופר זאת כמצות לא תעשה על בסיס דברי הגמרא בסנהדרין. מחלוקות מולידות עוד מחלוקות, ומהר מאד רוכש האדם לעצמו את המידה המגונה של וכחנות, מידה הפוגמת במערכת היחסים שלו. המלבי"ם אומר שבקרב בעלי מחלוקת, אפילו אם הם מאותו צד במחלוקת, אינם יכולים להסכים בינם לבין עצמם, הם מקלקלים את הקשרים שלהם עם בני עמם, כיון שכל אחד מעוניין באמת רק בעצמו ובכבודו האישי.

לעצם דברי המדרש דלעיל מבארים המפרשים שלמדים אנו עד כמה קשה היא הליצנות, כמובא בירושלמי שתחילתה יסורין וסופן כליה, ובמדרש: נמשלו דברי תורה לשמן, מה השמן הזה כוס מלא שמן בידך ונפל לתוכו טיפה של מים, יצאת כנגדה טיפה של שמן, כך אם נכנס דבר של תורה ללב, יצא כנגדו דבר של ליצנות, נכנס ללב דבר של ליצנות, יצא כנגדו דבר של תורה.

ועוד מובא במדרש על הפסוק "ובמושב לצים לא ישב" - זה קרח שהיה מתלוצץ על משה ואהרן והתחיל לומר לפניהם דברי ליצנות, וכן מובא: אמר לו קרח למשה רבינו, טלית שכולה תכלת מהו שתהא חייבת בציצית? אמר לו: חייבת. בית שהוא מלא ספרים, מהו שיהא חייב במזוזה? אמר לו: חייב במזוזה. אמר לו: בהרת כגריס - מהו? אמר לו: טמא. פרחה בכולו? אמר לו: טהור. באותה שעה אמר קרח: אין תורה מן השמים ולא משה נביא ולא אהרן כהן גדול.

קרח התלוצץ מהמצוות. אילו היה נוהג כמנהג תלמידי חכמים שבשעה שחולקין בדבר הלכה, כל אחד נותן טעם לדברי עצמו, ומבקש לראות טעם בדברי חברו, ניחא, אך הוא לא עשה כן ולא רצה לדעת את ההלכה כלל, ובא לידי מינות עד שאמר אין תורה מהשמיים.

המדרש מלמדנו שארבעה סוגי אנשים נקראים רשעים ואחד מהם הוא "בעל מחלוקת" שענשו: "ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמישים ומאתיים איש מקריבי הקטורת". בית דין של מעלה מעניש חוטאים רק מבני עשרים ומעלה, ובית הדין של מטה - רק מבני י"ג ומעלה, אך במחלוקתו של קרח בלעה האדמה גם תינוקות בני יומן: "נשיהם, בניהם וטפם ... וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה".

כולם רוצים להרגיש נינוחים, שלווים ושמחים עם האנשים שסביבם, המחלוקת עלולה להרוס כל זה. אם האדם מעוניין להשיג את צרכיו, הרי כאשר ישנה אי הסכמה - מסרב הוא לוותר ובמקום ליצור שלמות ואחוה, מפריד עצמו מאחרים - מנתק קשרים, ולכן עלינו להתרחק מהמחלוקת כאש הנתפסת בגופו של האדם.

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו

בספר "מכתב מאליו" חלק ד', מביא הרב דסלר משל המובא בספר "שאלות ותשובות לרב האי גאון": "מעשה בשועל אחד שבא ארי לטרפו. אמר לו השועל: 'ומה יש בידי להשביעך, אבל אני אראה לך אדם שמן, שאתה טורפו ושבע ממנו', והיה שם גומץ (בור) מכוסה ואדם יושב מאחוריו. כיון שראה הארי, אמר

פרשת קרח

לשועל: 'הריני מתירא מתפילתו של זה שלא יכשילני'. אמר לו השועל: 'לא יגיעו הדברים לך, אולי לבן בנך יגיעו, והרי זה מקרא מפורש "פוקד עוון אבות על בני בנים ועל בני בנים", אבל בין כך אתה תשבע מרעבוך ועד בן בנך זמן הרבה'.

נתפתה הארי וקפץ על הגומץ ונפל שם. בא השועל על שפת הגומץ והציץ עליו, אמר לו הארי: 'הרי אמרת לי שאין הפורענות באה אלא על בן בני'. ענה לו השועל: 'כבר יש עוון של אבי אביך שאתה נתפס בו'. אמר לו הארי: 'אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה.'? אמר לו השועל: 'ולמה לא חשבת כך מלכתחילה?! בשעה שהלכת לטרוף את האדם מתוך ידיעה מראש שכן בנך יענש על זה.'? ומסיים רב האי גאון: "כמה מוסר יש במשל זה".

ומביא הרב דסלר שהמכשול הגדול שעמד בפני קרח שהיה גדול הדור ופיקח, היא התאוה. כאשר התאוה מתגברת על האדם לא די שאין חכמתו מצילתו, אלא מגייס הוא את החכמה לעזרתו כדי להטעות את העולם ולהוליכם בדרכו המעוותת. יתכן, מוסיף הרב דסלר שזוהי אחת המסקנות להן התכוון רב האי גאון במשלו. גם הארי נפל ברשתו של השועל אך ורק משום שהיתה לו נגיעה ותאוה לבשר קצת יותר שמן, לכן מה שהבין בנקל לאחר שנענש ונסתלקה נגיעתו, לא הבין מלכתחילה כשתאוותו משלה בו.

סגולת פיטום הקטורת

ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת&וכו', ויתן את הקטרת ויכפר על העם. ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר&המגפה. (יז, יא-יג)

הנה רואים כי עם ישראל ניצל ממגיפה קשה בזכות הקטרת הקטורת, וזמנינו שאין לנו הקטרה בפועל יש לנו "קריאת הקטורת", והיא במקום עשיית המצוה, ונשלמה פרים שפתינו. ובספר בזוהר הקדוש הפליא לדבר על ענין סגולת אמירת סדר פיטום הקטורת, ושהיא מצילה מכל צרות ומכל דברים רעים. וידוע שמסוגלת לפרנסה ג"כ, וכאשר האריכו האחרונים בספרתם, עי' בזוהר ויקהל (קיט.) ופנחס (רכד.) ופרשת וירא (קא.) וזוהר חדש (דף סז:).

ומסופר בזוהר (וירא שם) מעשה ברבי אחא שהגיע לעיר טרשא, והיתה שם מגפה ונפלו חללים, ומיד התאספו אליו ואמרו לו: "האינך חס עלינו", וסיפרו לו כל הצרה. וציוה שארבעים מובחרים יבואו, וחילקם בארבע קצוות העיר, עשרה בכל פינה, וציוה שיאמרו את "פרשת הקטורת" וכך היה שפסקה המגפה. באו בחלום ואמרו: אלו האנשים אינם הגונים ואתה מציל אותם? ראוי לך שיחזרו בתשובה כי לא על חנם נפקדו במגפה והכל בגלל מעשיהם הרעים, מיד התעורר וסיפר להם והחזירם בתשובה "וקבלו על עצמם שלא יתבטלו מן התורה לעולם" והחליפו שם המקום לשם "מתא מחסיא".

וכתב מרן החיד"א בספר צפורן שמיר (סימן ב): "פיטום הקטורת יכוין בו הרבה וכו' כי הפליגו בזוהר הקדוש וכו', ומזה ישכיל לכוין בו הרבה ולאומרו בשמחה, לעשות נחת רוח ליוצרינו ולא יכוין לתועלת עצמו ח"ו". וכ"כ בספרו מחזיק ברכה (סי' קלב) ע"ש.

ובספר סדר היום (בענין נפילת אפיים) כתב: "וראוי לכל בעל נפש להשתדל בכל עז לאומרה פעמיים וכו', ולכוין בו מלה במלה. וגורם לנו ברכה והצלחה בכל מעשי ידינו. ומעשיר ואינו בא לידי עניות וכו', ויזכה להרוחת מזונותיו בלא ספק". וה' הטוב יהיה בעזרנו. אמן.

פרשת קרח

טעות אופטית

איני מצליח להבדיל בין שני סוסיי, "סח איכר לחברו, "שניהם זהים בגובה ובמבנה הגוף." החבר נד בראשו: "עצתי לך פשוטה. זנב הסוסים אינו כה חיוני עבורם, תוכל לחותכו לאחד מהם." והזנב נחתך.

לאחר שבוע יצאו שני הסוסים למרעה ובאורח בלתי מוסבר חזרו שניהם קצוצי זנב ואפופי זבובים... "אולי תן לי שוב עצה מה לעשות," ביקש האיכר מרעהו. והלה יעץ לקטום את קצה- אוזנו של אחד הסוסים. מיודענו שב להיות שמח וטוב לב. עד ש... ניחשתם נכון. לאחר זמן מה נקטם אף קצה אוזנו של הסוס השני.

כאן אילפו בינה אחד האנשים הנבונים בכפר: "תמדוד את שניהם מכף רגל ועד רעמה. מסתבר שאחד מהם גבוה מעט מחברו." לאחר יום מתקשר האיכר הנרגש לרעהו: "מצאתי את ההבדל - הסוס השחור גבוה ב-3 ס"מ מהסוס הלבן...."

"וקרח שפיקח היה, מה ראה לשטות זו? עיניו הן טעותו." במילים אלו 'מסביר' רש"י הקדוש את ההיגיון שעמד מאחורי מעשיו של קרח, שראה ברוח הקודש שתצא ממנו שושלת מפוארת של עובדי ד' וחשב בליבו שבשביל אותם צדיקים, שבתוכם שמואל הנביא, יעשה ככל העולה על רוחו ויינצל.

אך מה פשר הביטוי "עיניו הטעותו." קרח לא קרא את המפה נכונה. בשל איזו סיבה?

נעבור לסיפור שהתרחש לפני 115 שנה בעיירה סקאהל שבגליציה (אוקראינה, כיום). בימים שהדי חתונתו של נכד כ"ק מרן האדמו"ר מבעלזא שליט"א מתחילים לפוג, נזכרנו בסיפור שהתרחש בחתונתו של האדמו"ר הקודם - רבי אהרן מבעלזא, ששופך מעט אור על הלך רוחו של קרח.

וכך היה מעשה: בתקופה שלפני נישואיו הגיעה הודעה מהפריץ הגוי שברצונו לבוא יחד עם הפריצה לאחל מזל טוב ל'ראבין' היהודי ובנו החתן. רבי אהרן לא ידע את נפשו. ביום נישואיו, יום גדול וקדוש של מחילת עוונות, גויה תעבור מול פניו? [כדי לקבל מושגים, נציין שלימים העיד על עצמו שלא ראה מעודו פרצוף של גבר גוי.!]

נכנס רבי אהרן לאביו הגדול ותינה צערו בפניו. פתח אביו - האדמו"ר רבי ישכר דב - חומש במדבר בפרשת ציצית והקריא באוזניו: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם." "לכאורה," גם האדמו"ר לבנו, "הסדר צריך היה להיות הפוך 'אחרי עיניכם ואחרי לבבכם.' שכן העין היא זו שרואה בתחילה. זאת ועוד, שכמעט בכל מקום שהוזכרו יחד בתנ"ך העיניים והלב - קדם הלב לעיניים. הלא דבר הוא.

"אלא, ביאורו של עניין, שהתורה מבהירה לנו יסוד בכוחות הנפש: מה שהלב אינו מוכן לראות - העין לא תשזוף."! לדוגמא, כששני שונאים מושבעים, עובדים יחד במקום אחד. בלית ברירה שוהים הם יחד, אבל הם לא יביטו איש בפני רעהו ואפילו לא בטעות.

רבי אהרן יצא מחדר אביו נחוש בדעתו לא לראות את הפריץ, וק"ו את אשתו. בסופו של מאורע, משך רבי אהרן בשרוולו של אביו לפני החופה: "מילא, רצה הגוי להגיע. אבל מדוע הוא מאחר."?! אביו בישר לו שהגוי חלף מזמן מן המקום לאחר שאיחל מזל-טוב והחתן אפילו לא חש בנוכחותו...

פרשת קרח

וכעת לקרח. קרח לא היה טיפש כלל. ברם, הוא החליט בליבו לצאת נגד משה רבינו, ואז ערך הערכת מצב - מה ה'ביטחונות' שיאפשרו לו יציאה כזו בפומבי ואיך הוא ישרוד את זה. הפתרון בדמותם של הצאצאים הקדושים שעתידים לצאת ממנו היה נכון, אבל בלהיטותו לא לקח בחשבון אפשרויות נוספות. כמו האפשרות שבניו יחזרו בתשובה ברגע האחרון, וינצלו מבליעה במעמקי אדמת המדבר.

"עינו הטעתו," כי העין לא רואה מה שהיא מחליטה לראות, אלא מה שרוצה הלב. וכשהלב מאוד מעוניין - העין תראה גם עקום...

זו גם הבנה נוספת מדוע נסמכה פרשת ציצית לפרשת קרח, ללמדנו שהלב הוא החושק והעין כפופה לו. מיד לאחר שהוזהרו בני ישראל לא לתור אחרי הלב והעיניים - עשה זאת קרח בלי למצמץ.

כולנו חכמים, כולנו נבונים. גם קרח פיקח היה, אבל זה לא מנע ממנו לעשות טעויות. כי בשורה התחתונה כולנו יכולים לחפש הבדלים נוספים בין 'סוס שחור לסוס לבן' - לאחר שהחלטנו שהם זהים. מקרח נלמד לעצור ולפשפש היטב בעומקן של החלטותינו, לראות האם אכן המציאות נכונה, או שמא עינינו משכתבות את המציאות לפי פעימות הלב.

האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף

כלל יסודי גדול צייתה תורה כנאמר בספר דברים: "איש בחטאו יומתו". כלומר: אין בית דין רשאי להעניש אדם בשל חטאו של אחר. על החוטא - ורק עליו לשאת את ענשו ולשלם על מעשיו. ברם, האם הוראה זו אמורה גם כלפי בית דין של מעלה? בפרשתנו מועלית בעיה זו בתפילתם של משה ואהרן: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף".

במהלך התקהלותה של עדת קרח אל פתח אהל מועד אמר ה' למשה ולאהרן: "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע". שני המנהיגים הגיבו בדברי סגוריה על העדה ואמרו: "א-ל א-להי הרוחות לכל בשר, האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף?"

חז"ל הציגו את תשובת ה': "אמר להם הקדוש ברוך הוא, יפה אמרתם, אני מודיע מי חטא ומי לא חטא". כלומר, גם בבית דין של מעלה חל הכלל: "איש בחטאו יומתו", או כנאמר בספר שמות: "מי אשר חטא לי אמחנו מספרי", וכך אמנם היה, אלה שנענשו במעשה קורח היו שותפיו למרד ולחטא כמודגש בהמשך הפרשה: "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ... ואת כל האדם אשר לקורח".

במספר מקומות בתנ"ך נראה לכאורה ענישה אלקית גם כלפי אנשים שלא חטאו כדלהלן:

א. בעשרת הדברות נאמר: "פוקד עוון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים לשנאי".

ב. ה' נראה לאבימלך בחלום לאחר שלקח את שרה אשת אברהם ואומר לו: "ואם אינך משיב ... דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך". והתוצאה: "וירפא אלוקים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וילדו". אף שאבימלך עשה שלא כדין - נענשו כל אנשי ביתו כולל אמהותיו ושפחותיו, ושוב, מדוע? וכי גם הם חטאו?

ג. בפרשת "המולך" שבספר ויקרא נאמר: "ואם העלם יעלימו עם הארץ ... בתנו מזרעו למולך ... ושמתי את פני באיש ההוא ובמשפחתו, והכרתי אותו ואת כל הזונים אחריו לזנות אחרי המולך מקרב עמם". גם

פרשת קרח

האיש המקריב את בנו, הוא ומשפחתו יענשו בידי שמים וכן כל האנשים שישתפו עמו פעולה וזנו אחרי המולך.

ד. בפרשת בחוקותי - בשיא התוכחה, כאשר הבשורה על נטישת הארץ כבר הושמעה, מושמעת קללה "והנשארים (אלה שהצליחו לשרוד מהמאורעות בארץ אויב) בכם ימקו בעונם בארץ אויביהם, ואף בעונות אבותם איתם ימקו". האם לא די במה ששילמו על עוונות עצמם שהם עוד חייבים לשלם "בעוון אבותם"?

ה. במספר מקומות בספר תהילים מבקש דוד מה' שיעניש את הרשעים או את רודפיו ובמספר מקומות מתיחס גם לזרעם ומבקש שיד ה' תפגע גם בהם: "כי ה' אוהב משפט ולא יעזוב את חסידיו ... וזרע רשעים נכרת". "אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו".

לאור כל הדוגמאות דומה ומתברר כי ישנו נושא אחד משותף לכל הנענשים, הם בני משפחתו של החוטא ומקורביו. רבי שמעון שאל: "אם הוא חטא, משפחתו מה חטאה",? ותשובתו: "לומר לך, אין לך משפחה שיש בה מוכס - שאין כולה מוכסין, ושיש בה לסטים - שאין כולה לסטים, מפני שמחפין עליו". רבי שמעון רואה את משפחת החוטא כמשתפים פעולה עמו, כמושיטים לו יד, כמחפים עליו, כמצדיקים את מעשיו. אם התורה מגלה באי-אלו עבירות שגם המשפחה נענשת, הרי בורא עולם יודע מי הם אלה ששיתפו פעולה ואת מי יש לכלול במערכת הענישה, שהרי "א-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא".

עתה, לאור דברי רבי שמעון נעקוב ונראה שאכן בני המשפחה שיתפו פעולה עם החוטא, הן במעשה קורח, הן במעשה אבימלך שכל אמהותיו חיפו על מעשיו וסייעו לו בחטיפת שרה מאברהם וכן משפחת המקריב למולך נענשת אף היא כי שיתפה פעולה בפולחן. כך גם בתפילותיו של דוד המבקש מה' שיעניש את הרשעים ואת זרעם, מדובר לדידו של רבי שמעון כשיוצאי חלציו של הרשע הולכים בדרכו ומשתפים עמו פעולה.

ניתן להסיק שהכלל "איש בחטאו יומתו" מחייב גם את בית הדין של מעלה. שם יודעים לבחון כליות ולב ושם דנים ב"נסתרות" כב"נגלות". לא כן בבית דין של מטה שבו מופיעות רק ה"נגלות" ובבית דין זה מקבל הכלל: "איש בחטאו יומתו" משמעות מצומצמת התחומה במעשיו של החוטא בלבד שהרי "אין לדיין אלא מה שענינו ראות", ולכן שאלתו של משה: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" - מקבלת תשובה שלילית.

אתם עשיתם את כל הרעה הזאת - שמואל (א,יב)

סיפור מופלא עד למאוד, הוליד בעקבותיו שאלה נדירה ומעניינת. ומעשה שהיה כך היה:

מעשה במורה שהרבה להתלונן על אחד מתלמידיו - יענקל'ה. המורה טען כי הילד אינו רגוע, ומחולל מהומה ובלאגן בכיתה. כמעט ולא עבר יום, שלא קיבל הילד עונשים, ולפעמים אף הרחיק אותו המורה מבית הספר ליום או יומיים.

והיה היום, קרא המורה לאביו של יענקל'ה והודיעו: "אי אפשר יותר להמשיך כך! יענקל'ה שלך זקוק ל'רטלין'!" (רטלין היא תרופה הניתנת לסובלים מהיפראקטיביות, ומביאה להרגעה, ערנות וריכוז). תחילה ניסה האב לשכנעו כי בנו אינו סובל כלל מבעיות התנהגות ואי-שקט, "הוא דוקא רגוע מאד, ומסוגל להתרכז לאורך זמן ברגיעה מוחלטת". אך משהמשיך המורה להתעקש, התחנן האב: "אנא רחם עלי, מהיכן אקח רטלין, אין לי כסף לזה. אני תפרן". אך המורה בשלו: "איני מסוגל יותר להחזיק את בנך. חזר על הפתחים וקנה רטלין!"

פרשת קרח

בלית ברירה הסכים האב לרכוש את הרטלין, אך הוסיף לשאול: "אני ורעייתי עוזבים את הבית מוקדם בבוקר, והיאך נוכל ליתן לו קודם הלימוד את הרטלין,?" "הסר דאגה מלבך", הרגיעו המורה, "אני אדאג שיקבל את התרופה מידי בוקר".

- "איני מעוניין שכל הכיתה תראה שנוטל בני רטלין!"

- "אל דאגה יקירי, אני אשלח אותו מידי בוקר לחדר המורים, ואבקש ממנו שיכין עבורי כוס קפה, ושם יקח בסתר את הכדורים המונחים בארון". דברי המורה התקבלו על האבא.

ואכן, כך היה, האב קנה מכספו את הרטלין, ומידי יום ביומו נטל הילד כדור אחד. והתוצאות - פלאי פלאים! יענקל'ה הפך ממש למצוין שבמצוינים. כעבור חודשיים, יושב האב עם בנו המוצלח, ושואל אותו: "איך בכיתה,?" עונה לו הבן: "תשמע אבא, משהו לא רגיל קורה. כבר חודשיים שיש שקט בכיתה, המורה מרוצה ממני מאד. הוא רגוע כלפי. לא צועק ומתרעם עלי כלל". האב השתומם. "מה הסיבה לכך בני?"

וכאן השיב הבן תשובה מסמרת שיער: "מה הסיבה אני לא יודע. אבל מה שכן אני יודע, שבכל בוקר לקראת סוף התפילה המורה שולח אותי להכין לו קפה. אני מגיע לחדר המורים, מכין קפה, לוקח כדור קטן, ומשליך אותו ל---תוך כוס הקפה!!! המורה שותה את הקפה, והוא נרגע..."

התברר שמי שסבל מאי-שקט והפרעות ריכוז, היה לא אחר מאשר המורה.&&

הדבר נודע לבסוף למורה, והוא הבין כי הבעיה היתה שלו. הוא האשם בכל מה שקרה ולא התלמיד. המורה ניגש אל תלמידו, וביקש את סליחתו, ואכן התלמיד, שהינו בעל מידות תרומיות, נענה לו וסלח בלב שלם.&

והנה, פנה המורה למו"ר הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א, סיפר לו את כל הסיפור, וביקש לשאול: "נתעוררתי כעת בשאלה חמורה - האם אני חייב להשיב לאבא האביון את דמי הרטלין?"

השיב מו"ר שליט"א: & מעיקר הדין היה נראה שהמורה צריך לשלם עבור הרטלין, מאחר ונתברר שהוא האשם, והוא זה שהיה זקוק לתרופה ונהנה ממנה. אולם, מאחר והאבא שילם על מנת שבנו ימשיך בלימודים בהצלחה, ניחא לו לאב להוציא הוצאות על כך, ואדרבא, נהנה האב בכפלים - גם שלא הורחק בנו מבית הספר, וגם שלא קיבל סמים מיותרים!...

ועל כל פנים, המוסר עבורנו עצום - כמה אנו ממהרים להאשים את השני ולדונו לכף חובה. כמה חשוב שנתבונן בעצמנו תחילה, האם לא בשלי כל המצב הזה? איך אמרו חז"ל - "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים!" ובפרט כשבאים להטיל עונש כלשהו על התלמיד או הבן, כמה עלינו לחשוב לפני כן, האם באמת העונש מגיע לו...!

טענתו וטעותו של קרח לחלוק על משה (טז,א)

במדרש פליאה כתוב "מה ראה קרח לחלוק על משה פרשה אדומה ראה" והדברים צריכים ביאור.

ומבאר הרב אברהם ברוידא זצ"ל שאחר חטא העגל משה רבינו לימד זכות על עם ישראל שטען לקב"ה

פרשת קרח

שמכיוון שהקב"ה אמר לא יהיה לך אלוקים אחרים על פני בלשון יחיד אזי בני ישראל הבינו שהאיסור הזה נאמר רק למשה רבינו ולא לשאר בני ישראל. ועל פי הבנה זו יוצא שאכן משה רבינו שונה משאר בני ישראל. אך אחר שראה קרח את הפרה אדומה שהיא באה לכפר על חטא העגל אז הבין קרח שטענתו של משה לא התקבלה ואין הבדל בין משה לשאר בני ישראל ולכן טען "לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלהיך (שמות כ ב), כל העדה שמעו"

ויקח קורח (טז, א)

וברש"י והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחד חוט אחד של תכלת פוטרת, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה, ע"כ. ובפשוטו נראה שלא חלקו על עצם מצות ציצית רק על הצורך בתכלת בטלית שכולה תכלת ויל"ע דהא קי"ל דבעי מין כנף ויתפו"ל דבעינן תכלת מדין דמין כנף.

וי"ל דהם באו לטעון מאיזה דין חייבת בתכלת, דמשה אמר שחייבת מדין תכלת, ובזה יש נפק"מ, שאם חייבת מדין תכלת הרי שצביעת התכלת צריך לשמה אך אם חייבת משום מין כנף לא בעינן צביעה לשמה, וזהו שטענו שמדין תכלת אין חייבת.

ויקח קורח (טז, א)

ויקח קורח (טז, א)

וברש"י והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחד חוט אחד של תכלת פוטרת, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה, ע"כ. ובפשוטו נראה שלא חלקו על עצם מצות ציצית רק על הצורך בתכלת בטלית שכולה תכלת ויל"ע דהא קי"ל דבעי מין כנף ויתפו"ל דבעינן תכלת מדין דמין כנף.

וי"ל דהם באו לטעון מאיזה דין חייבת בתכלת, דמשה אמר שחייבת מדין תכלת, ובזה יש נפק"מ, שאם חייבת מדין תכלת הרי שצביעת התכלת צריך לשמה אך אם חייבת משום מין כנף לא בעינן צביעה לשמה, וזהו שטענו שמדין תכלת אין חייבת.
(חוט המשולש)

ויקח קורח

ובגמ' (סנהדרין קט, ב) ויקח קרח, אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו, ע"כ. ויש לדעת היאך נופל כאן לשון מקח, שהרי מקח ענינו לקבל דבר כנגד מה שנותן, ואמנם יתכן שיקבל דבר רע כנגד מה שנותן אך צריך שיקבל ואז שייך לדון אם המקח נכון אם לאו, אולם כאן קרח הא לא קיבל דבר ואדרבא נלקח ממנו הכל, וצ"ב.

ונראה דהנה להלן (פסוק ז) הביא רש"י ממדרש, קרח שפקח מה ראה לשטות זו אלא עינו הטעתו שראה שלשלת גדולה עומדת ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן, אמר בשבילו אני נמלט, וכששמע מפי משה והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש, שכולם אובדים ואחד נמלט טעה ותלה בעצמו ולא ראה יפה, ע"ש. ושמעתי לבאר טעם אמאי זכה קרח שממנו יצא שמואל, משום שעל ידו נתקדש שמו ונתברר שמשה אמת ותורתו אמת, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, (וכעו"ד י"ל בהא דאיתא גיטין נז, ב מבני בניו

פרשת קרח

של המן למדו תורה, שזכה לכך משום שע"י מעשיו חזרו ישראל למוטב). ויוצא דבגלל עונשו שפצתה האדמה את פיה ועי"ז נתקדש ש"ש זכה לשלשלת הגדולה שיצאה הימנו. ולפ"ז י"ל דה מה שטעה, כיון שחשב שבזכות שלשלת זו ינצל והבין כן דברי משה שכולם אובדים ואחד נמלט, רק שלא ראה יפה, כיון שכל מה ששלשלת זו יצאה הימנו זה משום גודל עונשו, וזה מ"ש ר"ל שלקח מקח רע לעצמו, דמשום מעשיו קנה שלשלת גדולה זו רק דכשלעצמו הוא מקח רע דכנגד זה קיבל ענשו הגדול שע"ז נתקדש ש"ש.

ויקח קורח בן יצהר בן קהת בן לוי (טז,א)

ויקח קורח בן יצהר בן קהת בן לוי

הנה לשון 'ויקח' קשה, ובתרגום אונקלוס תרגם 'ואתפלג', וז"ל רש"י ויקח קורח לקח את עצמו לצד אחר להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזהו שתרגם אונקלוס 'ואתפלג' נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת.

ואפ"ל דברי קדושין דרשין כי 'יקח' איש אשה אין 'קחה' אלא בכסף, ויתכן לומר 'ויקח' קורח אין קחה אלא בכסף לפי שהיו לו אוצרות כסף, ובכסף 'לקח' את כל עדת קורח כי שיחד אותם בכסף, ולכך נאמר לשון 'ויקח', ובמס' (סנהדרין נב, ב) למה ת"ח דומה לפני ע"ה, בתחלה דומה לקיתון של זהב, סיפר הימנו, דימה לקיתון של כסף, נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש כיון שנשבר שוב אין לו תקנה. וז"ל רש"י שם, משום דאיירי בעדת קרח נקט לה 'שהיו תלמידי חכמים' כדכתיב (פסוק ב) נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם, ועל שם שפיתם אותו רשע כשנהנו מממונו הקלו בעיניו להשיאם ולהחזיק ידו במחלוקת ולמרוד בהקב"ה עכ"ל.

הרי כתב רש"י מפורש שע"י ממון 'לקח' אותם, כשנהנו מממונו הקלו בעיניו של קורח לצרפם אליו, 'כי השוחד יעוור עיני חכמים'.

ויקח קורח וכל עדתו (טז,א)

יש מחלוקת שהיא לשם שמים, כמחלוקת הלל ושמאי. עליה נאמר: "אלו ואלו דברי אלוקים חיים". ויש מחלוקת אסורה, שלילית, הרסנית, וזו מחלוקת קורח ועדתו. כך כתבה המשנה. שאל הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל, בספרו "נחלת אבות": מדוע כותבת המשנה כי מחלוקת שלא לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו. היתה צריכה לכאורה לכתוב שזו מחלוקת קורח ומשה רבינו עליו השלום!

ותירץ בסיפור מעשה שהיה בעיר ליוורנו שבאיטליה, והוא כה טיפוס ומאפיין!

היו בעיר שבעה פרנסים שניהלו את חיי הקהילה היהודית, "ז' טובי העיר". יום אחד קם אחד הפרנסים והעלה הצעה לסדר היום: המקוואות בעיר שוכנות במבנים רעועים ומטים ליפול, ומאז בנייתם התרבתה האוכלוסייה ומשפחות רבות נוספו. ועניין טהרת המשפחה הלוא הוא מעיקרי ויסודות הבית היהודי, וטהרת נשמותיהם של ילדינו תלויה בו! על כן, יש לבנות מקווה טהרה חדישה ומשוכללת, רחבת ידיים, ויפה שעת אחת קודם!

"ניחא", ענו הפרנסים. "היכן נבנה את המקווה החדשה?"

אמר: "כבר חשבתי בדבר, ואיתרתי מגרש שומם במרכז העיר, באתי בדברים עם בעליו וכזה הוא מחירו".

פרשת קרח

מיד הצטרפו שניים מהפרנסים, ותמכו בהצעה. קם נשיא הוועד וקרא ברגש: "מחיר מופקע הוא, וממון הקהילה אינו הפקר! יודע אני שזה המחיר במרכז העיר, אבל מקווה יש לבנות במקום שאינו כה מרכזי. ונרוויח שני דברים: המבנה יקום במקום צנוע ושקט, ומחיר המגרש יהיה נמוך בהרבה! הנה, בזה הרגע עלה בדעתי שיש מגרש פנוי בסמוך לחומת העיר, ואני מוכן לבוא בדברים עם בעליו!"

נזעק המציע הראשון, וטען שיצטרכו ללכת באישון לילה עד לקצה העיר, ואין זה ראוי ורצוי. עמדו למניין. המציע הראשון זכה בתמיכת שלושה מחבריו, והנשיא נותר במיעוט. אבל הוא לא אמר נואש. הלך לגבירים בעלי השפעה בקהילה ודרש שיעמדו לימינו, לבל ירוקנו את קופת הקהילה ויתבעו מהם למלאות את החסר.

גם הצד שכנגדו הלך, והתסיס את המון העם: "ראו, הנשיא מבקש להרחיק את המקווה לפאתי העיר. העשירים יגיעו לשם במרכבותיהם, אבל העניים יכתתו רגליהם בחושך, ינגפו במהמורות וכבורות בדרך!" נחלקה הקהילה לשתי מפלגות, נישאו נאומים חוצבי להבות, והדברים הגיעו לתיגרות ומהלומות!

נודע לשלטונות דבר התסיסה. קרא המושל לרב העיר ושאלו לחוות דעתו. הרב ידע שבשני המחנות אנשים קשים ונרגנים, ולכל צד שייטה יעורר עליו את חמת הצד האחר, והודיע שאינו מתערב. המושל לא קיבל זאת, והטיל עליו להשכין שלום בקהילה. הלך הרב לשוחח עם הנשיא, והלה ירה זיקים: כספי הקודש, כסף קדשים הוא, ויש לשמור על גדרי הצניעות, דברים כדרבנות.

הלך לפרנס השני, ושמע שאין בדעתו לוותר על נוחות התושבים ורווחתם!

נאנח הרב, לא הותירו בידו ברירה. הלך אל בעל המגרש שבמרכז העיר, ושאל האם ברצונו למכרו, ובכמה, אמר לרב, כמשיח לפי תומו: "האמת היא, שאני נושא ונותן בנידון. אני חייב כסף רב ליהודי פלוני, ואין ידי משגת לפרוע את חובי. שיעבדתי מגרש זה לחוב, ובעל חובי פנה למכר שלו, שהוא אחד הפרנסים, כדי שהקהילה תקנהו במחיר גבוהה ותקים עליו מבנה ציבורי. מהסכום שאקבל אצטרך להפריש דמי תיווך לשניים מהפרנסים, שבתמיכתכם תתאפשר המכירה". אמר הרב בלבו: כאשר שיערתי כן מצאתי, אכן נודע הדבר.

משם הלך למשרדי המושל, וחקר מיהו בעל הקרקע בפאתי העיר. נודע לו שהמגרש שייך ליהודי שהיגר לצרפת. שיגר אליו מכתב, ושאל האם ניתן לרכוש את המגרש. הלה ענה במכתב, איך לא, שהמגרש ממושכן לנשיא הקהילה... עלה הרב אל המושל עם הממצאים שבידיו, והמושל הדיח את כל הפרנסים. והעביר אחרים במקומם.

עליהם, יש כנראה סיפורים אחרים...

וזה עניין מחלוקת "קורח ועדתו". לכל אחד מהם, היו אינטרסים משלו... קורח ביקש להיות כהן גדול בעצמו. דתן ואבירם ואון בן פלת, תבעו את בכורת בני ראובן, שביקשו להחזיר לבכורים את עבודת הקודש ממנה נידחו בחטא העגל. ונמצא, שאילו - בהזיה פרועה - היה המרד מצליח, מיד היתה ניטשת מלחמת הכל בכל...

זהו שאמרו שקשר רשעים אינו מן המניין. אין זו אחדות אמת, אלא ברית קשרים לשעה. עד שיציצו הנגיעות האישיות, ותהיה חרב איש ברעהו.

פרשת קרח

שומע אדם נאומים חוצבי להבות, פוליטיקאים מתלהמים, אל יסחף, אל ילך שולל. אחד הוא חסר הנגיעות האישיות: הרב!&

ויקח קרח בן יצהר (טז,א)

ויקח קרח בן יצהר

דרשו חז"ל (סנהדרין, ק"ט :) "ויקח" אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו. **הגאון רבי ברוך אברהם טולידאנו** מגאוני מקנאס שבמרוקו בספרו "**אמרי ברוך**" מבאר נפלא מהו המקח הרע שלקח קרח : מסופר על אחד הגאונים כשנכנס פעם לבית המדרש הבחין במספר עניי העיר המצפים לצאתו של גביר העיר מבית המדרש. אך הגביר לא הרגיש כלל שממתנים למוצא כיסו, והיה יושב ולומד בצוותא עם החכמים גמרא. ניגש אליו הרב ואמר : עתה ידעתי שהנך עריק מצבא מדינתנו, הסמיקו פניו ואמר בכעס : לא ידעתי את שיחת כבודו. השיב הרב : דע לך ידידי כל בני עמנו היהודים חיילים הם בצבאו של מלך מלכי המלכים, לכל אחד מאיתנו תפקיד מוגדר ומיוחד, המחליף תפקידו בזולתו יקרא עריק מן הצבא. דע לך : בך בחר ה' להיות עתיר נכסים וממון לרוב, והנך ממונה על עניי העיר להחיותם ולהחזיקם, מדוע הנך מפקיר ומניח תפקידך, הנח לגמרא לחכמים המופלגים היושבים בשבת תחכמוני - בית המדרש, קום מלא תפקידך נאמנה. ממעלליו של קרח : איתא במדרש (שוחר טוב תהילים א) אמר קרח לישראל בואו ואספר לכם : אלמנה אחת היתה בשכונתי ואין לה רק שדה אחת ושור וחמור, באה לחורשה אמר לה משה "לא תחרוש בשור וחמור" כתיב. באה לזרוע אמר לה "שדך לא תזרע כלאים", באה לקוצרה אמר לה הניחי לקט שכחה ופאה, באה לעשות גורן אמר לה תני לאהרן תרומת מעשר. עלה כעסה ועמדה ומכרה את השדה וקנתה שני כבשים, כיון שילדו אמר לה תני הבכורות לאהרן, תני הגיזה הראשונה לאהרן. כעסה ואמרה הרי הם עלי כחרם, אמר לה כולה שלי. נטל ונשארה בוכה ללא כלום, עיי"ש.

רעיון נוקב ועמוק טמון בפרשתינו: לא לטשטש את התפקידים. לכאורה תימה הלא קרח עשיר מופלג היה, כדברי חז"ל (פסחים קי"ט). שלוש מאות פרדות היו נושאים את מפתחות אוצרותיו. הרי שאם היה מרחם על האלמנה היה יכול ליתן לה מעט צדקה מנכסיו המרובים, ובכך היה גואלה מעניותה, מה לו לקרח להכניס ראשו ולנסות לשנות את כל הנהגת משה ואהרן אל פי ה' במדבר? אלא קרח במקום למלא תפקידו וליתן מכספו לעניים ניסה לקחת תפקיד לא לו, והכניס ראשו בין ההרים הגבוהים - מנהיגי ישראל משה ואהרן. נמצא שלקח מקח רע לעצמו, נטש את תפקידו המיועד לו ולקח תפקיד אחר, שהורידו לבאר שחת.

יִקַּח קֶרַח... וְדָתָן וְאֶבְיָרָם... וַיִּקְהִלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם... מִדְּוַע תִּתְּנָשְׂאוּ עַל קְהֵל ה' (טז,א-ג)

מה מלמדות אותנו 4 היסודות שבבריאה?

בפרשת השבוע אנו קוראים את הסיפור המפורסם של "מחלוקת קורח ועדתו", סיפור שהתחיל עם הרבה הומור וקומדיה - והסתיים עם כאב עמוק והמון טרגדיה, וכדלהלן:

בתחילה קורח ועדתו עשו צחוק מהתורה ומצוותיה ומהמנהיג משה ואחיו אהרן הכהן (רש"י י"ז ג' ומדרש תהלים א'), אך סופם שפגעה במ יד ה' והם נענשו בשריפה (במדבר רבה י"ח י"ט) ונבלעו באדמה והארץ חנקה אותם לאט לאט (מדרש לקח טוב ל"ג ט"ז) וגם כל רכושם ניקבר עימם (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א), ואפילו שמם שהיה רשום בכל מיני שטרות וספרי יחוס - נמחה ונמחק באופן פלא (סנהדרין ק"ט

פרשת קרח

ע"ב). והטרגדיה הגדולה ביותר שארעה לקורח ועדתו, זה שהם נענשו לנצח נצחים ונמחו גם מהעולם הבא (לדעת ר"ע שם)].

וכל זאת למה? מדוע הבורא נלחם מלחמת חורמה בקורח ועדתו והשמיד אפילו את שמם ורכושם? מפני שהמחלוקת מאוסה מאוד בעיני ה' - ואין הוא חפץ שיישאר ממנה ומאנשיה כל זכר, לא ישיר ולא עקיף, לא מהם ולא מרכושם, ואפילו לא משמם (פני משה בירושלמי סנהדרין פ"י ה"א).

עד כאן ההיסטוריה של קורח ועדתו. אלא שכל מי שמעיין בפרשה - מיד מְרִים גבה או שנים, ומי שיש לו שלושה גבות - מרים את שלושתן. מדוע?

מפני שכרגע הכרזנו קבל עם ועולם שהבורא מתעב את המחלוקת ולא חפץ שיישאר ממנה שריד ופליט, ומשום כך הוא מחה את קורח ועדתו ושמם ורכושם. מצד שני בהמשך הפרשה מסופר שה' מצווה את משה לקחת את המחטות של אותם 250 בעלי מחלוקת ולעשות מהם ציפוי למזבח ולהפוך אותם "לחתיכה אחת מגוף המזבח", כפי שמכנה זאת הגמרא (מנחות צ"ט ע"א).

במילים אחרות ה' מבקש ממשה שיעשה אנדרטה לאותם בעלי מחלוקת, והוא מצווה גם שהאנדרטה הזו תהא במשכן הקדוש, ועליה יקריבו את הקורבנות! כיצד זה יתכן? התשובה על כך מאוד מעניינת, והיא מתומצתת במילים "מסירות נפש".

פירוש: אותם 250 איש שהקטירו במחטות הללו - ידעו שמתוך כל קבוצתם רק אחד ישאר חי וכל השאר ימותו, אלא שנתעוורו עיניהם ושכלם - וכל אחד מהם היה בטוח שהוא מקריב לשם שמים והוא זה אותו אחד שיינצל.

וכיון שהם התכוונו להקטיר לכבוד ה' - והם מתו באותה הקטרה, הגם שהם טעו בדמיונם ושגגו במחשבתם והיו בעלי מחלוקת, מכל מקום ההקטרה הזו מכונה "מסירות נפש" והמחטות הללו התחבבו מאוד אצל ה', והוא ציווה שיעשו מהם ציפוי למזבח, מפני שהמזבח זו גם בחינה של "מסירות נפש", שהרי הקורבן הוא במקום נפש האדם (עיין במשך חכמה י"ז ב').

לא יאומן! מצד אחד בורא עולם מאבד ומוחה את בעלי המחלוקת, ואפילו את שמם וממונם. מצד שני אפילו האנשים הללו כאשר הם מסרו נפש - זה היה חביב ואהוב על הבורא, עד כדי כך שהוא הנציח את מסירות נפשם במשכן הקדוש, ועשה להם "אנדרטה" על המזבח.

החשבון העדין הזה כל כך עמוק ומתוק, והמסר הטמון בו חד וברור כראש הגפרור ולא ניתן למחוק ממנו אפילו פרור, ונחזור עליו במילים ברורות:

יהודי יקר,

לא משנה מי אתה ומה מעמדך הרוחני, ואפילו אם הנך רחוק מה' - וחלוש וכתוש ברוחניות - ונמצא במצב רעוע ופגוע וגרוע כמו שהיה לקורח ועדתו שיצאו חוצץ כנגד ה' ותורתו.

דע לך שאם תמסור נפש למען ה' - ואפילו באופן חד פעמי, המסירות נפש הזו תהא חביבה ואהובה על הבורא עד מאוד, ובאותה נקודה אתה זכאי לכתר 'מושלם'.

פרשת קרח

(כפי שראינו כאן אצל מקטירי הקטורת שהם אומנם הקטירו את הקטורת למען ה' מתוך מסירות נפש, אך מצד שני בו זמנית הייתה תלויה על גבם קופה גדולה של שרצים ואיסורים חמורים, כמו מחלוקת וכו').

מי שמתעמק בחשבון הזה כהוגן ומפנים את הדברים "הלכה למעשה", שואב מכאן כוחות רוחניים ועידוד רב - ועבודת ה' שלו מקבלת בעיניו ערך הרבה יותר גבוה, ובפרט אם היא באה מתוך קשיים - מתוך מסירות נפש.

על פי זה מיושבת קושיה נוספת 'בתחביר של הפסוקים', שכתוב בהם כך:

אָמַר אֶל אֱלֹעֶזר... וַיִּרְם אֶת הַמַּחֲתֹת מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת הָאֵשׁ זָרָה הִלָּאָה כִּי קִדְּשׁוּ: אֶת מַחֲתֹת הַחֹטְאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם, וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לַמַּזְבֵּחַ, כִּי הִקְרִיבְתֶם לִפְנֵי ה' וַיִּקְדְּשׁוּ...

והשאלה נשאלת: מדוע התורה כותבת את המילים "את מחתות החטאים האלה בנפשתם" בסמיכות למילים "ועשו אתם ריקעי פחים צפוי למזבח"?

למה התורה לא ציינה זאת כבר בפסוק הקודם - והרי שם גם הוזכרו המחנות (שאלה זו שואל גם הפנים מאירות י"ז ב').

אך לפי מה שראינו כעת, השאלה מתיישבת. מפני שהסיבה והזכות של אותם מחנות להגיע לעוצמה של "ועשו אתם ריקעי פחים צפוי למזבח" - נמצאת במילים "החטאים האלה בנפשתם", שבמילים הללו התורה מספרת לנו על מסירות הנפש של מקטירי הקטורת, כפי שראינו מקודם.

אלו שתי נקודות מרכזיות שהפרשה מלמדת אותנו, [1] האסון שבמחלוקת. 2. מעלת 'מסירות נפש חד פעמית' למען ה', ואפילו אם באותו זמן שאר עבודת ה' של האדם חסרה - ומצבו הרוחני קשה מאוד].

בפרשה אנו מוצאים פנינה נוספת, וכדרכם של יהודים נציג את הדברים בצורת 'שאלה ותירוץ'. מהי השאלה?

פרשת קורח פותחת במילים וַיִּקַּח קִרְחֹן בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּיָּרָם בְּנֵי אֱלִיָּאָב... כאשר המילה וְדָתָן מופיעה עם אות ו' החיבור. אך בהמשך הפרק כותבת התורה "העלו מסביב למשכן קרח דָּתָן וְאַבִּיָּרָם... וַיַּעֲלֵוּ מַעַל מִשְׁכַּן קִרְחֹן וְדָתָן וְאַבִּיָּרָם...", וכאן המילה דָּתָן מופיעה פעמיים בלי אות ו' החיבור. ומדוע אין אחידות בתחביר הפסוקים?

מפני שהתורה רוצה לגלות לנו סוד גדול בתורת המחלוקת, ולהודיע לנו שבתחילה נלחמו במשה שתי קבוצות. קבוצה אחת של "קורח", וקבוצה אחת של "דתן ואבירם". ומדוע הקבוצות הללו חלקו על משה?

קורח חלק על משה מחמת שלפי דעתו הוא היה צריך לקבל את המינוי הנכבד של "נשיא בני קהת". וכיון שמשה פעל אחרת ומינה במקומו את אליצפן, קורח חלק עליו (רש"י ט"ז א').

אך דתן ואבירם חלקו על משה בגלל סיבה אחרת, וכפי שמגלה לנו המדרש שדתן ואבירם היו רשעים ובעלי מחלוקת מאז ומעולם - וכבר שנים ארוכות שהם ניסו להתנגח בה' ובתורת משה בכל הזדמנות (המדרש מביא ראיות לכך), וכאשר הם ראו בפרשתנו שקורח חולק על הנהגת משה - מיד הצטרפו לחגיגה וחזקו את המחלוקת, "סתם"! לא בגלל שהם הזדהו עם טענות קורח, אלא פשוט עניין אותם דבר

פרשת קרח

אחד. שיהיה בלגן ומהומה ואנדרלמוסיה, וחוסר שלום בעם ישראל (מדרש אגדה ומדרש הגדול, הובאו באוצר המדרשים).

כך זה היה בהתחלה. שתי קבוצות חלקו על משה, אך למרות המכנה המשותף שלהם - היה ביניהם הבדל עמוק. קורח חלק בגלל סיבה שלדעתו הייתה נכונה ומוצדקת, ואילו דתן ואבירם חלקו סתם - מחמת רשעותם.

לכן בתחילה כתבה התורה קִרַח וְדָתָן וְאֶבְיָרָם, מפני שבאמת מדובר בשתי קבוצות שונות, שהרי כל אחד חלק על משה מטעם אחר.

אך לאחר מכן קורח התדרדר ביראתו והתעוות בהשקפתו ועשה צחוק מהתורה ומצוותיה כפי שמובא במדרש באריכות, ומחלוקתו על משה סתתה כבר לכיוון אחר - לכיוון של רשעות, וקורח ודתן ואבירם הפכו כבר ליחידה אחת, יחידה החולקת על משה "סתם", מה שנקרא מחלוקת לשם מחלוקת.

לכן בהמשך הפרשה כתבה התורה קִרַח וְדָתָן וְאֶבְיָרָם (ט"ז כ"ה + כ"ז) בלי ו' החיבור, מפני שכבר לא היו כאן שתי קבוצות - אלא רק קבוצה אחת רעה וקלוקלת, החולקת על משה "סתם", מתוך רשעות. מכאן אנו למדים יסוד גדול בהלכות מחלוקת, ואנו כבר מבינים היטב למה חז"ל המשילו את המחלוקת לאש. מפני שלמחלוקת ולאש יש 3 תכונות זהות.

1) לאש יש תכונה שהיא מתעצמת כל רגע והיא נוסעת הלאה ומתפרסת על שטחים נוספים, והיא לא נשארת באותו מקום שהדליקו אותה.

כך גם המחלוקת. אפילו אם האדם נכנס למחלוקת בגלל כל מיני סיבות וחשבונות מעניינים (כפי שקרה לקורח בתחילה), בסופו של דבר המחלוקת מתעצמת ומתפרצת ונוסעת הלאה ומאבדת לאדם את השכל הישר ומקשה את חושיו הרוחניים ומכלה בתוכו כל חלקה טובה ולחלוחית קדושה, עד כדי כך שהוא אפילו יהיה מסוגל לעשות צחוק מהתורה ומצוותיה רח"ל, כפי שראינו אצל קורח וחבורתו.

2) האש אוכלת ומשמידה הכל. היא מתיכה ברזל וממיסה זכוכית ופלדה, ואפילו חורכת את הסלעים והאדמה, וכאשר היא מתעצמת ומגיעה לרמה של פצצת אטום - בכוחה גם למחוק עולם ומלואו. ולמרבה הצער, התכונה זו קיימת גם במחלוקת.

כן כן, המחלוקת משמידה כל חלקה טובה. בכוחה להרחיק לבבות ולהביא לגירושין בין בני זוג ולהפריד קהילות ולהחריב את בית המקדש ולגרום לצרות ואסונות, ובפרשה אנו רואים שהמחלוקת כילתה לקורח את כל מה שהיה לו, גם ברוחניות וגם בגשמיות, והוא ורכושו ושמו נמחקו מהעולם...

3) לאחר שהאש כבתה - את נזקיה אי אפשר לשקם, ובגד או בית שנשרפו הרי הם אבודים לנצח... אותו דבר המחלוקת.

המחלוקת הינה נזק בלתי הפיך, ומה שנספה והושמד באש המחלוקת - קשה מאוד להחזיר. תשאלו אפילו את סניור קורח! למרות שלאחר שנבלע באדמה הוא כבר הבין היטב את טעותו - זה לא עוזר לו, ועד היום הוא בלוע שם ופיו מכריז בכל רגע "משה אמת ותורתו אמת ואנחנו שקרנים" (עיין במעשה על כך בגמרא ב"ב עד ע"א).

את הדבר הזה ראינו בשידור חוזר במעשה של קמצא ובר קמצא - שבגינם התגלגל חורבן בית המקדש

פרשת קרח

כמבואר בגמרא באריכות (גיטין נ"ה ע"ב), ועד היום אנו משלמים את מחיר אותה מחלוקת ושנאת החינם שהתחילה אז.

לכן המילה "מחלוקת" מורכבת מהאותיות "חולק מת", להודיעך שהמחלוקת מביאה על האדם בחינה של מוות והרס בלתי הפיך, ובכוחה לכלות לו הכל ולהפסידו בעולם הזה ובעולם הבא... וזה גם מעוגן בתורת הגימטרייה:

מחלוקת גימטרייה 585 &
(עם הכולל) 8 זהו אסון
שמכלה הכל גימטרייה 585 &

עד כאן הבנו שהמחלוקת מסוכנת ובכוחה להעביר את האדם על דעתו ודתו ולטרפד אותו מהעולם הזה והעולם הבא. אך ברשות הקוראים החביבים נעלה כאן עדכון קטן בעניין, עדכון שיצר הרע מסתיר מאנשים רבים. מה כוונת המשורר?

רבים חושבים שמחלוקת זה ללכת ראש בראש עם הזולת ולפתוח בריב ומריבה. אך לא כולם יודעים שגם אם חלילה נקלע האדם למחלוקת שלא באשמתו, אלא שהוא מסתגר בתוך ד' אמותיו ושומר על זכות השתיקה - ולא נלחם כדי לעצור את המחלוקת, האדם הזה גם זוכה לכתר העלוב של "בעל מחלוקת", והוא אף עובר על איסור 'לאו' מהתורה. היכן אנו רואים את העדכון הזה בפרשה?

על הפסוק "יִקַּם מִנְּשֵׁה יָלֶךְ אֶל דָּתוֹ וְאֶבְיָרָם יִלְכּוּ אִסְרֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (ט"ז כ"ה), כותבת הגמרא כך: מכאן שאין מחזיקין במחלוקת. וכל המחזיק במחלוקת - עובר על הלאו החמור של "ולא יהיה קִקְרַח וְכַעֲדָתוֹ" (במדבר י"ז ה'), והוא אף ראוי לקבל בגין כך צרעת (סנהדרין ק"י ע"א), ובמדרש מובא גם שהוא נקרא רשע (תנחומא ישן כ"א).

משום כך, למרות שהצדק היה עם משה, לא רק שהוא לא נלחם בקורח כדי להעמידו על מקומו, אלא הוא אף חיזר אחריו והגיע לבקרו ביחד עם זקני ישראל, כדי לְרַצוֹת אותו ולעצור את המחלוקת (תנחומא ישן ה', ותנחומא ג').

המסר הנלמד מכאן הוא חד וברור!

מי שנקלע למחלוקת... ואפילו שלא באשמתו... (כמו שקרה למשה הצדיק שקורח חלק עליו שלא בצדק), למרות זאת חייב אותו אדם להכניע את עצמו ולטרוח למען השלום ולחזר אחר פתרון המחלוקת, ואל לו לנחם את עצמו בכך שהוא לא אשם. ומי שלא נוהג כך, נכשל בלאו דאורייתא של "ולא יהיה קִקְרַח וְכַעֲדָתוֹ".

במילים אחרות: גם אם הנך סבור שאתה מושלם והצדק איתך - והבעיה היא בחבר בשכן בשדכן... לעולם אל תאפשר מצב של צ'ילבה וברוגז ומחלוקת. ואם כבר נוצרה המחלוקת, עליך לעשות מהפכה ולפעול להחזרת האחדות, ולהילחם למען השלום.

אם היינו חיים את ההלכה הזו ומהדרים בה כראוי, היינו פותרים לעצמנו 99% ממגוון הבעיות שמקיפות אותנו בעניינים של "בן אדם לחברו". בעיות שכנים, שלום בית, סכסוכי עובד ומעביד וכו', אלא שהשטן דואג שנעשה את כל החומרות וההידורים שבתורה - בכל מקום, חוץ מחומרות והידורים בנושא שלום ודרכי שלום.

וכאן המקום להזכיר את דבריה הנוקבים של הגמרא שכתבה כך:

אמר רבי יוחנן, לא חרבה ירושלים, אלא על שדנו בה דין תורה. והגמרא שואלת: ומה הפגם בכך?

פרשת קרח

והגמרא עונה: הפגם הוא שלא נהגו לפני משורת הדין, ולא חיזרו אחר השלום (ב"מ ל ע"ב), והרי כתוב בפסוק: "וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבֹּ" (זכריה ח' י"ט)! פירושו: האדם היהודי לא צריך לחזור רק אחר "האמת", אלא אחר "האמת והשלום". וכאשר יש התנגשות בין האמת לשלום, אזי צריכים לבחור בשלום.

עד כאן השכלנו להבין היטב שמחלוקת זו אש. ונשאלת השאלה: "כיצד מכבים את האש הזו?" האם יש איזה מתכון רשום לכך? תתפלאו לשמוע, אבל יש גם יש.

לימדונו חכמנו ז"ל שבבריאה יש "ארבעה יסודות" - וכל דבר גשמי שבעולם מורכב מארבעת היסודות אלו או מחלקן, ואלו הן: אש, מים, רוח, עפר (רמב"ם יסודי התורה פרק ד א + ב). ובארבעת היסודות הללו רמוזה המחלוקת, ודרכי ההצלה ממנה.

האש - זו המחלוקת, הרוח המים והעפר - אלו דרכי ההצלה ממנה, וברשות הקוראים הנחמדים נרחיב יותר את הדברים:

האש - מרמזת על המחלוקת, כפי שראינו מקודם שהמחלוקת והאש זהות בשלושה תכונות. משמידות הכל, מתפרסות הלאה, את נזקיהן כמעט ואי אפשר לשקם. והרוצה להינצל מהמחלוקת, יאמץ לעצמו את שלושת הכלים הבאים:

רוח - זכור שאש בלי רוח לא יכולה להתקיים, והיא דועכת ונגמרת. כך גם המחלוקת. אם לא תזרים רוח ותלבה את האש, אם לא תיסחף אחר המחלוקת ולא תענה לצד השני, בסופו של דבר המחלוקת תיעצר. שהרי מחלוקת נוצרת כאשר יש 'שני צדדים'. אך אם תבטל את דעתך למען השלום ותשמור על איפוק וותרנות, סופה של המחלוקת לדעוך ולחלוף.

מים - אין מים אלא תורה... לא מספיק לשמור על איפוק, אלא צריך גם ללמוד תורה ומוסר ולהבין את חומרת המחלוקת וגודל נזקה, ולהתמלא ביראת ה'.

ומה יהיה אם למרות הכל יצר הרע בוער באדם ומסית אותו להיכנס למחלוקת מחמת כל מיני חשבונות מסחריים ורווחים גשמיים, והיצר לוחש לאדם באוזן שאם הוא יכנס למחלוקת - הוא ירוויח מכך. כיצד אותו אדם יכול להתמודד מולו?

עפר - זכור מה ארע לקורח שנבלע בעפר... תפנים שמחלוקת לעולם אי אפשר להרוויח - ובאמצעות מאבדים את הכל, גם את העולם הזה וגם את העולם הבא, ואל תיתן ליצר הרע להטעות אותך בפלפולי סרק "שאם תכנס למחלוקת - תרוויח".

האמת היא "שבעפר" טמון עוד כלי חזק וענק שניתן להפעיל כנגד יצר הרע...

עפר - זכור לאן אתה הולך... יהודי יקר, זכור שהחיים הם זמניים וסופם שהם חולפים ונגמרים, ויבוא יום שתעמוד למשפט לפני מלך העולם על כל מעשיך, משפט שיקבע את גורלך לנצח, והמשפט הזה יהיה על דקדוק האמת. ומה תעשה אז כאשר מלך המלכים ישאל אותך: בני יקירי, למה נכנסת למחלוקת ושנאת חינם וציערת אותי - ובמעשיך גרמת לעיכוב בניין בית המקדש והארכת הגלות? מדוע לא התבוננת במחלוקת קורח ועדתו - ולמה לא למדת משם מוסר השכל ואורחות חיים על גנות המחלוקת?

וכי לחינם הכנסתי את הסיפור הזה לתורה? ומה נענה אז?

אם נשנן היטב את ארבעת התכונות הללו של אש (מחלוקת) רוח מים ועפר (התרופה למחלוקת), בעזרת

פרשת קרח

ה' נשרוד את הניסיון בשלום ונצליח להתרחק מכל מחלוקת כמטחויי קשת, ונרוויח גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.
מה דעתכם לאמץ את הרעיון?

ויקח קורח... ויקהלו על משה ועל אהרון (טז,א-ג)

קורח שפיקח היה מה ראה לשטות זו

"ויקח קורח" - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה - רש"י.

וקורח שפיקח היה מה ראה לשטות זו? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו - שמואל ששקול כמשה ואהרן, אמר בשבילו אני נמלט, וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש וכו', אמר, אפשר כל הגדולה הזאת יוצאה ממני ואני אדום?! לכן נשתתף לבוא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט, אשר יבחר ה' הוא הקדוש - טעה ותלה בעצמו, ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה. (רש"י בשם תנחומא)

ויש להבין, מה תשובה היא זו לטעותו של קורח שפיקח היה, וכי זו פיקחות להלחם במשה ולתלות תקוה שזכות שמואל הנביא תעמוד לו ברשעותו, וכי מי מעלה על דעתו להשתמש בזכות הצדיקים לחטוא ולהרשיע ולהיות בטוח שינצל, ועוד בזכות צדיק שעדיין לא בא לעולם!

עוד בחז"ל הובא ברש"י: ומה ראה קורח לחלוק עם משה? נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדיבור.

מבארים לנו חז"ל, מה היה הגורם להביא את קורח למחלוקת עם משה - קנאה. ועדיין יש לתמוה, והיאך הגיע קורח לכזו קנאה עמוקה שתביאהו עד כדי לכפור במשה, והלא אנו רואים בעלי קנאה בכל דור ודור, ואין מגיעים לכאלו תוצאות חמורות עד כדי לכפור בתורה ובמשה, וכמו שאמרו חז"ל (ירושלמי סנהדרין פרק חלק הלכה א'): קורח - מין היה, כפר בתורה מן השמים ובנבואת משה רבנו.

ועוד יש ליישב את סדר המהלך המבואר בב' המדרשים הנזכרים, דבתחילה אמרו: "ומה ראה קורח לחלוק על משה? נתקנא על נשיאותו...". ובמדרש האחר אמרו: "וקורח שפיקח היה מה ראה לשטות זו? עינו הטעתו...".

ב. האדם מקנא במה שיקר ערך אצלו

האדם מקנא במה ששווה לו, אדם שיקר אצלו הממון מקנא הוא בבעלי הממון, כיון שהממון תופס אצלו ערך חשוב.

אדם ששוואף לכבוד, יקנא באנשים בעלי מעמד שיש להם כבוד גדול, כיון שהכבוד אצלו ערך חשוב.

וכן בייתר התאוות והחשקים של ענייני העולם - יקנא האדם באחרים במה שנפשו חושקת.

כמו כן האוהב תורה ודבק בחכמתה, יקנא בבעלי תורה, ואדרבא ככל שעסק התורה יהא חשוב אצלו, כן תגדל אצלו הקנאה בבעלי תורה וחכמה.

פרשת קרח

והוא ענין "כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו", לפי שכל הגדול מחבירו והינו בעל חכמה יתירה, הרי שהחכמה בעלת ערך רב אצלו, וכפי אשר תגדל אצל החכם ערך החכמה כן יקנא בבעלי החכמה.

וכמו שכתב הרמב"ם (בהלכות רוצח ושמירת הנפש פ"ז ה"א): וחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה - כמיתה חשובין.

ג. "קנאת סופרים" חיובית לעומת השלילית

"קנאת סופרים תרבה חכמה" (בבא בתרא כא), הקנאה בבעלי החכמה גורם גדול הוא לאדם להתעלות בחכמה.

אולם זאת כאשר הקנאה היא במובן החיובי, דהיינו שמשתוקק להיות חכם וגדול בתורה ובעבודת ה' כפלוגי, אולם אין עינו צרה בחכמתו של אותו פלוני, אדרבא, הינו טוב עין הוא עליו אלא שרוצה להתדמות לו.

לעומתו המקנא בבעלי חכמה וקנאתו מובילתו להיות צר עין בחבירו, וחפץ הוא להבנות על חורבנו, בודאי אין זו קנאת סופרים שתרבה חכמה, להיפך, גם מה שיש לו לאותו מקנא, ילקח ממנו.

הסכנה לבעלי החכמה המקנאים בבעלי החכמה - סכנה קרובה היא, ועלולים בנקל לסטות מהקנאה החיובית המרבה חכמה, לקנאה השלילית המאבדת את החכמה, ובפרט כאשר התחרות היא עם החכמים בני דורם, שבמו עיניהם רואים הם אותם, וכפי שכינה אותם רבנו יונה בשערי תשובה ח"ג אות ק': "כת שונאי ה'", לאלו שעיניהם צרות בהצלחת חבריהם, וקשה להם לסבול לראות את חבריהם קרובים לה' ומכובדים אצל העם יותר מהם.

&&

ד. חלישות הדעת היא טבעית ובלתי נמנעת ואינה בגדר קנאה

ומה שמצינו גבי משה רבנו (מדרש רבה דברים פרשה ט'), שאמר מאה מיתות ולא קנאה אחת, וזה היה שקנא ביהושע שנתייחד לו הדיבור מבלי שידע משה ממנו, היינו שנצטער למה פסקה ממנו הנבואה ולא חלילה למה יהושע מתנבא, וכמו שכן אמר משה עצמו כשנתנבאו אלדד ומידד, הלא אמר: "מי יתן וכל עם ה' נביאים", ואם כתבה זו תורה, בודאי אמר זאת משה באמת גמורה, אלא כאמור, שמח היה בנבואת יהושע, אלא שנחלשה דעתו ונצטער על שפסקה הנבואה ממנו.

וכמו כן מצינו בגמרא (ברכות נ"ח ע"ב), מעשה ברב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע היו מהלכים בדרך, ופגשו את רבי חנינא בריה דרבי איקא, וראו בחכמתו היתירה, וכו', ואמרו לו: חכם אתה כל כך? נתנו עיניהם בו ונפטרו.

ברור הוא שאצל חכמי התלמוד הקדושים הדבר בדקות גדולה, והוא הנקרא "חלישות הדעת" של החכמים מחבריהם העולים עליהם בחכמה, וחלישות דעת זו גרמה לחכמים צער, והיינו כאמור נחלשה דעתם מדוע הם לא הגיעו למדרגה זו שראו בחבריהם, אולם לא חלילה שעיניהם היתה צרה למה חבריהם זכו למה שזכו, ולפי שסוף סוף בסיבתו של רבי חנינא נגרם צער וחלישות הדעת לרב פפא ורב

פרשת קרח

הונא - ואף שהיה זה שלא באשמתו, כידוע שצער הנגרם לאדם - מסוכן הוא למצער גם אם לא נתכווין, והוא המושג הנזכר בגמ' "חלשא דעתיה", והוא בלתי נמנע לאדם עלי אדמות אחר שאינו מלאך.

ועוד מצינו בגמ' (בבא מציעא פה ע"א), שרבי זירא היה בודק עצמו כל שלושים יום בתנור שהיה נכנס לתוכו ולא נשרף כדי להיווכח שלא ישלוט בו אש של גיהנם, ופעם אחת ראו זאת החכמים, נתנו בו עיניהם ונחרכו שוקיו.

וזאת לגודל תשוקתם לחכמה ולמדרגות הקדושה, והערכתם אליהם יותר מכל, התפעלו והתפלאו מכך, והוא ענין נתנו בו עיניהם, ולא חלילה מתוך צרות עין

נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם (טז, ב)

נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם

וברש"י (לעיל פסוק א) אמר קרח וכו' מה עשה עמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכיניו והם אליצור בן שדיאור וחביריו וכיוצא בו שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד, ולעיל הוא אומר (א, טז) אלה קרואי העדה וכו' ע"ש. ואין מובן מה ר"ל רש"י בהא שהוסיף להביא קרא דלעיל אלה קרואי העדה וגו' דאי מקרא דהכא אין מוכח שאנשים חשובים הם הא מהתם נמי אין כל ראייה וצ"ב.

וביאור הענין, דהנה באשר אתן לאדם כבוד והוא בעל שררה ותפקיד הרי שאין בנתינת כבוד זו ראוייה על חכמתו וצדקתו באמת דאפשר ומחמת השררה זכה לכל הכבוד, והשררה עצמה אפשר שזכה לה בירושה או בממון וכדומה, אמנם זה אשר אינו בעל שררה הוא כשינתן לו כבוד ויקרא בין אנשים שם מוכח בזה שהוא באמת חכם וצדיק, והנה רש"י ר"ל ראייה שאלו שכנס קורח היו חכמים באמת ומה שהלכו אחריו היה משום שהיו שכיניו ואוי לרשע אוי לשכנו וכמש"כ רש"י קודם, ומעתה הנה אי מקרא דהכא ליכא ראייה לזה שהרי הקדים כאן הכתוב נשיאי עדה ואח"כ אמר קרואי מועד, והיינו דמה שהם קרואי מועד משום שנשיאי עדה הן ולא דוקא שחכמים הם, ולזה הביא קרא לעיל דכתיב אלה קרואי העדה נשיאי מטות וגו' והתם הקדים קרואי העדה לנשיאותם והיינו דאף לולא היותם נשיאים היו קרואי העדה ומוכח שבעצם חכמים הם באמת.

טלית "תכלת" לקרח מאין ? (טז, ב)

נשיאי עדה קריאי מועד (טז, ב)

וברש"י: "אלה קריאי העדה" והלבישן טליתות שכולן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להם חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה, עכ"ל.

מנין היה לעדת קרח "תכלת" במדבר, צבע התכלת מדג החלזון עולה מן הים ? **הגאון החכם רבי וידאל צרפתי** (מגאוני המערב הקדמונים ארבע מאות שנה. נין ונכד לרש"י ור"ת) בספרו "צוף דבש" כתב בפר' ציצית (שלח) "והיה לכם לציצית" אע"פ שאין תכלת, ודיבר בלשון נוכח, לא היה להם תכלת כי במדבר היו, ותכלת עולה מהים, עכ"ד.

ואחד המחברים השיג על דבריו תימה הרי מצינו שקרח ועדתו הלבישו טליתות תכלת ? **הגאון רבי משה טולידאנו בספרו "מלאכת הקדש"** (ביאור על רש"י חי לפני כשלוש מאות שנה) דוחה באחת את טענות המגיה בחריפות (עיי"ש בפר' תרומה) : ישראל בצאתם ממצרים היו קרובים לים היה להם תכלת הרבה, בלכתם למדבר לא היה בנמצא שם. אלא שיוצאי מצרים עשו להם טליתות מתכלת ממה שהוציאו

פרשת קרח

עמם ממצרים. עתה, בשנה השנייה לצאתם ממצרים עדיין היה מצוי אצלם תכלת הרבה, וכ"ש לקרח ועדתו שהיו כולם נשיאי עדה, שוודאי להם היה עדיין הרבה ממה שהוציאו במצרים, וכלל זה היה "שש וארגמן ותולעת שני" שהם אינם מצויים במדבר. מעתה מדוייק היטב הנאמר בפרשת תרומה "וכל אשר נמצא אתו הביאו" הרי שלא היה מצוי ביד כל אדם אלא למתי מספר.

ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים (טז,ב)

נצטוינו בפרשת קדושים (ויקרא יט, לב): "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", ומכאן למדו חז"ל (קדושין לב ע"ב) מצות קימה בפני תלמיד חכם.

ועד כמה חייב לעמוד מפניו?

אומרת הגמרא: "יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק? תלמוד לומר 'תקום והדרת' - לא אמרתי קימה אלא במקום שיש לו הדור בעמידתו" ופרש רש"י: "הדור בעמידתו - דהינו תוך ד' אמות, דמוכחא מילתא שמפניו הואעומד".

אמנם, לא כל תלמידי החכמים שווים לענין זה. נפסק בשלחן ערוך (יורה דעה סי' רמד, ט- יד): "הרואה חכם עובר, אינו עומד עד שיגיע לתוך ארבע אמותיו, וכיון שעבר מלפניו יושב. ואם רבו מובהק - עומד מלפניו מלוא עיניו, ואינו יושב עד שיתכסה מעיניו או עד שישיב במקומו. ראה אב בית דין - עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלוא עיניו עד שיעבור מלפניו ארבע אמות. ראה את הנשיא - עומד מלפניו מלוא עיניו, ואינו יושב עדשישב במקומו או עדשיתכסה מעיניו".

לפי זה, אומר החיד"א ב"נחל קדומים" - תחילת בזוי משה על ידי קרח ועדתו מונחת כבר בפסוק זה: "ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים" - הם השוו את כבודו לכבודם של שאר מאתים וחמשים ראשי הסנהדראות, וקמו רק "לפני משה" כלומר, רק כאשר בא לפנייהם ממש, כשהגיע לתוך ד' אמותיהם, ולא כפי הדין שמיד כשרואים אותו עומדים מלפניו מלוא עיניהם.

ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים (טז,ב)

נצטוינו בפרשת קדושים (ויקרא יט, לב): "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", ומכאן למדו חז"ל (קדושין לב ע"ב) מצות קימה בפני תלמיד חכם.

ועד כמה חייב לעמוד מפניו?

אומרת הגמרא: "יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק? תלמוד לומר 'תקום והדרת' - לא אמרתי קימה אלא במקום שיש לו הדור בעמידתו" ופרש רש"י: "הדור בעמידתו - דהינו תוך ד' אמות, דמוכחא מילתא שמפניו הואעומד".

אמנם, לא כל תלמידי החכמים שווים לענין זה. נפסק בשלחן ערוך (יורה דעה סי' רמד, ט- יד): "הרואה חכם עובר, אינו עומד עד שיגיע לתוך ארבע אמותיו, וכיון שעבר מלפניו יושב. ואם רבו מובהק - עומד מלפניו מלוא עיניו, ואינו יושב עד שיתכסה מעיניו או עד שישיב במקומו. ראה אב בית דין - עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלוא עיניו עד שיעבור מלפניו ארבע אמות. ראה את הנשיא - עומד מלפניו מלוא עיניו, ואינו יושב עד שישיב במקומו או עד שיתכסה מעיניו".

פרשת קרח

לפי זה, אומר החיד"א ב"נחל קדומים" - תחילת בזוי משה על ידי קרח ועדתו מונחת כבר בפסוק זה: "ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים" - הם השוו את כבודו לכבודם של שאר מאתיים וחמשים ראשי הסנהדראות, וקמו רק "לפני משה" כלומר, רק כאשר בא לפניהם ממש, כשהגיע לתוך ד' אמותיהם, ולא כפי הדין שמיד כשרואים אותו עומדים מלפניו מלוא עיניהם.

רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (טז,ג)

יש להבין מה הקשר של המילים ובתוכם ה' לפסוק, הלא זה ברור ואין זה ממין הטענה?

והנ"ל בזה הוא שתפקיד הנשיאות והמלוכה הוא לדאוג לחיי העם לבל יקוים מאמר המשנה באבות "לולא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו", והנשיאות נחשבת כעבדות (כמבואר בהוריות י:). אבל בדור המדבר שה' היה שרוי בתוכם, ואם עשו עבירות מייד הענישם הקב"ה כמו שכתוב "הבשר עודנו בין שיניהם... ואף ה' חרה בעם", א"כ בדור כזה לא צריך מלוכה ונשיאות ולכן שאלו מדוע תתנשאו על קהל ה' הרי לא צרכים אותכם כי "ובתוכם ה'".

&

ויקהלו על משה ועל אהרן (טז,ג)

בספר "תפוחי חיים" כתב, שזו דרכם של אנשי ריב, לעשות הכל בהתקהלות ובהמוניות, וזאת במקום לגשת אל משה, לשוחח עמו בפרטיות ולבקש את בקשתם בצורה מכובדת.

לכן לשון הכתוב: "ויקהלו על משה" ולא אל משה", כיון שלא באו לדבר אליו באפן רציני ומכובד, אלא הסיתו את העם על משה שלא בפניו.

על דרך זו פרש בספר "לוחות עדות" את הפסוק "רבים אמרים לנפשי אין ישועתה לו באלקים סלה" (תהלים ג), ולכאורה, היה צריך להיות כתוב "רבים אמרים אין ישועתה לי..." אלא שבפסוק זה מבקר דוד המלך את התנהגותם של מתנגדיו, אשר אינם באים לדבר עמו, אלא מסיתים אחרים שלא בפניו, ואומרים "אין ישועתה לו".

כי כל העדה כלם קדושים (טז,ג)

בפרשת דברים מוכיח משה רבנו את עם ישראל ומזכיר ברמז את עוונותיהם. אחד מהם הוא: "וחרצות ודי זהב", ופרש רש"י שם ש"חרצות" זו מחלוקתו של קרח, ודי זהב הוא חטא העגל.

ולכאורה, הרי קודם עשו את העגל, ואח"כ היתה מחלוקתו של קרח, ומדוע הפך משה את סדר הדברים?

ובאר בספר "ילקוט הגרשוני": בעצם, על מה שעשו ישראל את העגל, לכאורה היה להם תרוץ: סוף כל סוף לפני חמשים יום יצאו ממצרים, והיו רגילים מאד לעבוד עבודה זרה, אם כן, אין עליהם כל כך טענה שעשו את העגל.

אבל אם זה התרוץ, מתעוררת עליהם טענה חדשה: הרי במצרים כבדו מאד את כהני העבודה זרה, כמו שכתוב בפרשת ויגש: "רק אדמת הכהנים לא קנה כי חק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חקם", ומדוע בני ישראל לא למדו גם הנהגה זו מהמצרים?

פרשת קרח

אם כן, כאשר חלק קרח על משה רבנו, לא נתן כבוד למנהיגי העם וכהניו, אלא טען כי "כל העדה כלם קדושים" - בזה עורר מחדש את הקטרוג על מעשה העגל, כי אותה טענה והמלצת זכות מחמת שיצאו ממצרים, נפלה. לכן נאמר קודם "חצרות" ואח"כ "די זהב".

ויקהלו על משה ועל אהרן (טז,ג)

בספר "תפוחי חיים" כתב, שזו דרכם של אנשי ריב, לעשות הכל בהתקהלות ובהמוניות, וזאת במקום לגשת אל משה, לשוחח עמו בפרטיות ולבקש את בקשתם בצורה מכובדת.

לכן לשון הכתוב: "ויקהלו על משה" ולא אל משה", כיון שלא באו לדבר אליו באפן רציני ומכובד, אלא הסיתו את העם על משה שלא בפניו.

על דרך זו פרש בספר "לוחות עדות" את הפסוק "רבים אמרים לנפשי אין ישועתה לו באלקים סלה" (תהלים, ג), ולכאורה, היה צריך להיות כתוב "רבים אומרים אין ישועתה לי..." אלא שבפסוק זה מבקר דוד המלך את התנהגותם של מתנגדיו, אשר אינם באים לדבר עמו, אלא מסיתים אחרים שלא בפניו, ואומרים "אין ישועתה לו".

בקר וידע ה' את אִשֶׁר לו (טז,ה)

בקר וידע ה' את אשר לו" (טז-ה) קרח ועדתו בקשו לחלק על גדרי התורה. להגמיש אותם. "אמר להם משה: גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפך בקר לערב? כן תוכלו לבטל את זו" (רש"י)

"ובני קרח לא מתו", ניצני השקפה זו נובטים מחדש מדי פעם. בני אדם, גם דתיים, הסבורים שאפשר להכפיף את ההלכה לכאן ולשם מפני כרח השעה דומים הם לאותו אדם שלא הספיק לסים מלאכתו בערב שבת, עמד ושנה את זמן ההדלקה בלוח... כאלו בכך תשהה השמש משקע.

וכבר משלו למה הדבר דומה, לשוטה שבא אצל הנפח. הניח ראשו על הסדן, ואמר: "הכה נא בקורנס".

ברתע הנפח: "לשם מה?"

והשוטה הסביר: "קניתי כובע, והוא צר למדת ראשי. עלי לכוץ את הראש כדי שהכובע יתאים".

אלו היה אפשר להגמיש את ההלכה, היו גם הגויים מסכימים לקבל את התורה. אך זו בדיוק הנקדה, שהתורה דורשת מהאדם להגמיש את עצמו, להתאים את עצמו להלכה.

וכשם שיש יום ויש לילה, יש גם שעת דמדומים משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ושעת ספק היא - ומחמירים בה. "וכמו שנאמר על קצת החסידים שהיו פורשים משבעים שערים משערי המתר, מיראתם שער אחד משערי האסור" (חובות הלבבות, שער התשובה ה). מקבלים שבת לפני השקיעה ומבדילים רק אחר צאת הכוכבים, כך בדיני התורה, כדיני הכשרות, למשל. יש מתר ויש אסור, ויש תחום של ספק. והוא ספק דאוריתא, חשש מאכלות אסורים המטמטמים את הלב, ויש לפרש ממנו, למשך יד ולהנזר. להקפיד על כשרות מהדרת ולא להכנס לתחום הדמדומים.

משל המשיל רבנו יהודה הלוי זצ"ל.

פרשת קרח

מעשה ברוקח ידען בתורת הרפואה ובקי ברזי התרופות. כל חולה וסובל פנה אליו, סח על מכאוביו ומדויו, והרוקח רקח בעבורו תרופה מועילה. שחק סממנים וערבם, ושקוייו חוללו פלאים. שלמו החולים ככל שהושת עליהם ברצון ובשמחה, שמו של הרוקח נודע לתהלה, ועשרו הלך וגדל.

עשרו הרב ושמו הטוב של הרוקח עוררו את קנאתו של קנאי צר עין. מה עשה? חדר באישון לילה אל בית המרקחת, רוקן חצי מכל צלוחית וצנצנת, והגיר את תמיסתם לצנצנות שהביא עמו. המתין כמה ימים עד ששכחו הדי הגנבה וחדשות אחרות תפסו את מקומה, והכריז בקול תרועה על פתיחת בית מרקחת מתחרה, בחצי המחיר. ההצלחה מבטחת, הן משתמש הוא באותן תרופות...

ואם אפשר לחסך - למה לא, פנו אליו הסובלים וספרו לו על מחלתם ועל מחושיהם. והלה, בבטחון עצמי ובגבהות לב, לקח מכל הבא ליד. שחק, טחן, ערב ורקח, וגרף את הממון הרב. לא ארכו השעות, והמונים צבאו על דלפקו של הרוקח הראשון: "הושיעה נא פדה ממות!" החולים השתנקו, מכאוביהם הכפלו, התפתלו מיסוריהם, אף נפחו נשמתם. בני משפחה אבלים וזועמים צרו על בית המרקחת החדש, ובעליו נמלט על נפשו מפחד נקמת הדם.

כי אין די בסממני הרפואה, יש צרך בחכמת הרפואה, במנון המדיק ובמזיגה הנכונה. אך רק ממחה וידען רשאי לקבעם, ומי שיהרס ויטימר לקבע בשרירות לב ובחסר ידע, דמו בראשו.

כך גם בחכמת התורה ובצוויי הבורא. רק חכמי התורה המפלגים, מעתיקי השמועה ומעבירי המסרת, רשאים לקבע הלכות וגדרים. אשרי המצית להם והולך לאורם, אוי למשער לעצמו ולקובע מסברתו בדיני שבת החמורים שהם "כהררים התלויים בשערה"

וידבר אל קורח ואל כל עדתו לאמור בוקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו (טז,ה)

וברש"י, והקריב אותם אליו, ומדרשו בוקר א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו יכולים אתם להפוך בוקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שנאמר (בראשית א) ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל כך (דה"א כג) ויבדל אהרן להקדישו וגו'.

ויל"ע מהו הדמיון שבין חלוקת בוקר וערב, להא דאהרן הוא כהן שלאי וכלו לבטל כמו שלא שייך לבטל חלוקת הבוקר והערב.

ואין לפרש שבא לומר שכך הוא צורת הבריאה דאהרן הוא כהן, ובזה דמיא שצורת הבריאה בחלוקת בוקר וערב היא כאהרן הכהן, דהא באמת אין צורת הבריאה דאהרן הוא כהן, דהא אם לא היו הבכורות חוטאים בעגל היו נשארים המה הכהנים, וכמו שמפורסם משמיה דהח"ח שהוא כהן משום שאביו לא חטא בעגל, ורק זה הגורם, וא"כ צ"ב מה מביא מבוקר וערב, דמה שיש ביניהם שייכות, והיה לו לומר דכמו שא"א להפוך סם המות לסם חיים, כן א"א להפריש את אהרן מכהונתו.

ונראה לפרש, דמשמע מדברי רש"י דמדכתיב ויבדל אהרן להקדישו מבואר, דאילו לא היה כתיב 'ויבדל' אהרן, אלא אהרן היה נעשה בסתמא לכה"ג, בזה היה שייך שפיר שיפסק כהונתו, דכפי שנעשה כהן יתכן ותפסק כהונתו, ועלה אמר מרע"ה דכמו אחר הבדלת הבוקר מהערב שעליה נאמר 'ויבדל' נעשה הדבר חלוקה עולמית ללא אפשרות לבטלה, כך היא הבדלת אהרן שמעשה זה הבדילו לנצח, והיינו טעמא משום שנעשה בכך בריה חדשה בב' הדברים הללו.

פרשת קרח

בקר וידע ה' את אשר לו (טז,ה)

**ברש"י: ומדרשו - 'בקר', אמר להם משה: גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפך בקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר: 'ויהי ערב ויהי בקר...'.
המשל שמביא הרב בן ציון סנה על הדברים, ממחיש אותם היטב:**

ענקית האופנה ההולנדית B&W נקלעה לקשיים בשל התחרות הצמודה בשוק. החליטו הבעלים ליחצן את החברה באופן חדש - ירוק. הוסיפו עלה ירוק לסמל של החברה, העובדים של החברה שלבושים בחלצה שחורה, קבלו עלה ירוק על חלצתם.

כל החברה עברה לחשמל סולארי, והחסכון שהנהיגו באנרגיה היה מדהים - בן אדם נכנס לחנות ומוצא אותה חשוכה, למעט הדלפק. מבקש האדם לקנות מעיל, מפנים אותו לאזור המתאים במחלקה המתאימה. מיד כשהוא מגיע לנקודת המקום המתאימה, נדלק האור במקום. כל זאת כדי לחסוך באנרגיה. כך יש קו ייצוגי חדש ואופנתי.

יום אחד נכנס בחור מרושל לחנות, נגש לנציג המכירות ומבקש חולצה. "מחלקת חולצות מצד שמאל, הדלת השלישית". הוא מגיע לשם - נדלק אור. נגש מיד למוכר, ומבקש חולצה. "איזו חולצה - ?" שואל המוכר.

"לא משנה."

"איזה צבע?"

"לא משנה."

"איזו גזרה?"

"לא משנה"

פתאום כבה האור. הבחור שולח מבט תוהה אל המוכר, ושואל - "מה זה, החושך? מה קרה?"

אומר המוכר: "אם לא משנה לך - בשביל מה האור?"

והנמשל: משה רבנו אמר לקרח - "בקר וידע ה' את אשר לו". לשם מה יש צורך בבוקר? כדי להבדיל בין תכלת ללבן, כדי להבחין בין כלב לשועל, בין חמור לזאב. אבל אתה אומר - "כל העדה כלם קדושים" - אין שום הבדל. אסכך, לשם מה אור?!

הבוקר נועד כדי להבחין, ואתה מנסה לא להבחין. אם לא מבחינים, לשםמה בוקר?!

כשם שאת הבוקר אתה לא תוכל להפוך ללילה, כך לא תוכל לקחת מאהרן הכהן את המנוי שלו, כי את המנוי הזה - עשה ה'!

פרשת קרח

זאת עשו קחו לכם מחתות (טז,ו)

וברש"י, מה ראה לומר להם כך אמר להם בדרכי הגויים יש נמוסים הרבה וכו', אנו אין לנו אלא ה' אחד ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכ"ג אחד וכו' הא לכם תשמיש חביב מכל היא הקטורת החביבה מכל הקרבנות וסם המוות נתון בתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא וכו'.

וצ"ב מה הקשר בין הדברים ומה עניין זל"ז והיה לו להתחיל דבריו מעניין הקטורת.

אכן העניין יבואר, בהקדם מה דאיתא במדרש דבין הר"נ איש היו י"ב הנשיאים שהביאו קרבנם בחנוכת המזבח, ולפ"ד רבינו בחיי היו הם בראשם של הר"נ איש, והוסיף רבינו בחיי שמה שאמר משה אל תפן אל מנחתם היינו מה שהקריבו אז בחנוכת המזבח.

דהנה הארכנו בכ"ד דלכאורה קשה קושיא גדולה דהא נדב ואביהוא נענשו קשות על שהקטירו קטרת יחיד, ואילו בו ביום ממש הקריב גם נחשון בן עמינדב קטרת יחיד ונתקבלה לפניו ית' באהבה, ומה נשתנתה קטרת נדב ואביהוא מקטרת זו. וביארנו בהקדם דברי הספ"ז הובא בילקוט ס"פ נשא עה"פ זאת חנוכת המזבח דמוכח משם שהואיל ובאו קרבנות הנשיאים בכנופיה הו"ל כקרבן ציבור וכדאמרינן (ביומא נא, א) לעניין קרבן פסח, והוספנו לבאר עפ"ד דרשות הר"ן ומהר"י מוסקאטו דבקטרת מודגש עניין מעלת הציבור וכדאמרינן בגמ' פ"ק (כריתות ו, ב) כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינו תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני הקטרת, ע"ש באורך.

ובילקוט פרשת ראה עה"פ 'לא תתגודדו ולא תשימו קרחה וגו'' לא תשימו אגודות אגודות וכו' שלא תשימו קרחה בכם כשם שעשה קרח, שחלק לישראל ועשאן אגודות אגודות ועשה קרחה בישראל. וא"כ כיוון שיי"ב הנשיאים גלו אדעתיהו השתא דניחא להו בפירוד ומעלת הציבור אינה ספונה אצלם שפיר ביקש משה אל תפן אל מנחתם שהקריבו בחנוכת המזבח.

וברש"י, אל תפן אל מנחתם יודע אני שיש להם חלק בתמידי ציבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון תניחנו האש ולא תאכלנו עכ"ל. ותמהו המפרשים, הרי משנה שלימה שנינו בפ"ק דשקלים, שכהנים היו דורשים מקרא זה לעצמן 'וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל', הואיל ועומר ושתה"ל ולחה"פ שלנו הם היאך נאכלין ולפיכך לא רצו לשקול, וא"ל ריב"ז כל כהן שאינו שוקל חוטא. והיינו משום דק"צ הוא שם לעצמו ולא שייך לדון בו דין חלקים. וא"כ היאך שייך לומר חלקם לא יקובל לפניך לרצון.

אכן לפמש"נ ניחא דהואיל וגלו אדעתיהו דלית להו מעלת הציבור, א"כ לשיטתם שייך הבחנת חלקים בק"צ לפיכך ביקש משה שיעשה הקב"ה נס וידונם כפי רצונם להיות הבחנת חלקים ולא תאכל האש את חלקם, ודו"ק.

רב לכם בני לוי (טז,ז)

וברש"י דבר גדול אמרתי לכם, ולא טיפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לחלוק, הם חטאו על נפשותם שנאמר את מחתות וגו' בנפשותם, וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה הימנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן אמר בשבילו אני נמלט וכו'. ואין מובן דעל קרח השיב רש"י דאף על פי שפקח היה עינו הטעתו אך גם גבי כל עדתו כתב קודם לכן שלא טיפשים היו, ולכאורה אין תשובה לגביהם מה ראו הם לשטות זו וצ"ב.

פרשת קרח

והנה כתיב (משלי כא, ז) אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח, ונראה ביאור הכתוב דאדם ירא ה' באמת התועה מדרך השכל ומבקש לעצמו חסידות שאינו ראוי לה סופו לנוח בקהל רפאים להיות אפיקורס ומבזה חכמים, וכל כך משום שמבקש דרך ה' לפי חכמתו הוא ולא לפי דרך השכל דהיינו תורת ה', ונראה דזהו דכתיב (לעיל ו, יא) גבי נזיר שנטמא וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, דמה חטא יש כאן, רק כיון שביקש לעצמו מעלה שאינה ראויה לו דהא חזינן שנטמא ומכוח שאין בכוחו לכך לכן נקרא חוטא על הנפש, ומעתה נראה ביאור דברי רש"י ולא טיפשים היו וכו', הם חטאו על נפשותם דבאמת יראי ה' היו ובקשו בעבודתם להשיג עבודת ה', והגם שידעו שאי"ז ככתוב בתורת ה' ויענשו על כך אעפ"כ טעו ועבדו עבודתם שבקשו להשיג מעלתם שלא כמצות התורה וסופם שנחו בקהל רפאים, ולכך נקראו חטאים בנפשותם שמסרו על כך אף שידעו שיענשו ע"ז.

ובזה יבואר המשך דבריו וקרח מה ראה לשטות זו וכו', דבשלמא עדתו נגררו אחריו בטעותם וסברו שמוטב לאבד נפשם עבור השגת המעלות כשילכו עם קורח, אך קרח אלא זו בלבד שלא טיפש היה אלא אף פיקח היה ולא טעה מדרך השכל לחשוב ששיגי עי"כ מעלות מה ראה לכך, אלא דאע"פ שידע יענו הטעתו לחשוב שינל בגין שלשלת גדולה שיוצאה הימנו.

מדה כנגד מדה עם משה רבינו ! (טז, ז)

רב לכם בני לוי (טז, ז)

בגמ' בסוטה : א"ר לוי ברב בישר ברב בישרוהו, ברב בישר רב לכם בני לוי, ברב בישרוהו רב לך אל תוסף דבר אלי וכו', עכ"ל.

תמוה מאוד מה הקשר בין זה לזה, ומה חטא משה במה שאמר להם "רב לכם בני לוי" ? הגאון **רבי שלמה קלוגר זצ"ל** נודע בספריו הרבים (כמנין - שלמה) בספרו "**אמרי שפר**" פותח הרב במשל : עשיר הרוצה לנסוע מרחקים ובמקום סכנה במטרה להרוויח ממון, בוא יבוא האומר למה לך לגווע מרחקים במקום סכנה ולהתייגע כל כך, הרי יש לך כבר די והותר, אכן במציאות שכזו שייכת השאלה. אך אם היה עני ואין פרנסתו מצויה יפה עושה שמייגע עצמו וטורח עבור פרנסתו. ברם, אם אנו רואים באחד ההולך לגנוב לגזול, בין עני ובין עשיר אסורה הגניבה והגזילה.

כמו"כ הצדיק שרודף אחר מצוות ומעש"ט היתכן לומר לו די לך במצוות ומעשים טובים שעשית בימי חיך, ומדוע אתה רודף אחריהם, שהרי אוהב מצוות לא ישבע מצוות ובוז יבוז לאומר. מעתה, חטאו של משה היה בכך, הכהנים מצווים במצוות רבות שאין בלווים ובישראלים "הזר הקרב יומת". הרי שקרח ועדתו היו רוצים בכהונה בתוספת מצוות, היה למשה להשיב להם בפשטות אתם הלוויים, עליכם נאסר העבודה במקדש, כאיסור גזילה וגניבה. אך משה השיב "רב לכם המעט כי הבדיל ה' אלוקי ישראל אתכם ובקשתם גם כהונה" משמע מדבריו יש כבר בידכם מצוות רבות תסתפקו בהם, ומדוע תבקשו גם כהונה. וזה אינו, כי רוצים הם לקיים מצוות נוספות התלויות בכהונה. לכך נענש משה מדה כנגד מדה.

כפי שאיתא בגמרא סוטה : מפני מה ביקש משה ליכנס לארץ וכי לאכול מפריה הוא צריך ? אלא כדי לקיים המצוות התלויות בארץ. והנה מי לנו גדול ממשה רעיא מהימנא שכבר קיים כל התורה כולה, א"כ מה השיב לו הקב"ה "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" משמע, די כבר בקיום המצוות. הרי אוהב מצוות כמשה רבינו לא ישבע מצוות, וכך היה לו להקב"ה להשיב לכאורה : אסור לך ליכנס לארץ כיון שנגזרה הגזירה שלא תכנס בעקבות חטא מי מריבה. אלא השיב לו הקב"ה 'רב לך' משום סיבה אחת, בישר ברב - לבני קרח אמר "רב לכם בני לוי" ואין לכם לבקש עוד מצוות, ברב בישרוהו "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" מדה כנגד מדה.

ויחר למשה מאוד ויאמר אל ה' אל תפן אל מחנתם לא חמור אחד מהם נשאתי

פרשת קרח

ולא הרעותי את אחד מהם (טז,טו)

נראה לומר, דשני הדברים שציין משה רבנו קשורים זה בזה. דהנה המנהיג שמקבל מתנות מאנשיו, אין כל חידוש באם אינו מזלזל בהם ואינו מבייש אותם, שהרי זקוק הוא להם וירא לנפשו שאם לא יכבדם לא יתנו לו מתנות. ואולם המנהיג שאינו מקבל מתנות, בזה הוי שבח שאינו מרע לאחרים, שהרי אינו זקוק להם. ולכן ציין משה רבנו, הרי לא קבלתי מהם כלום, ובכ"ז לא הרעותי את אחד מהם.

כיוצא בזה מצינו בגמ' (מגילה כח, א) ששאל ר"ע את נחוניא הגדול במה הארכת ימים, והשיב לו, שמימיו לא קיבל מתנות ולא עמד על מידותיו.

והיינו ששני הדברים קשורים זה בזה. שאם היה מקבל מתנות לא היה חידוש בזה שלא עמד על מידותיו, שהרי נח לו לוותר כדי שיכינו לו מתנות. אך הוא לא קיבל מתנות ולא נצרך לזולת, ובכ"ז לא עמד על מידותיו.

פסוק / כותרת (טז,טו)

אל תפן אל מנחתם

וברש"י לפי פשוטו הקטורת שהם מקריבים לפניך מחר אל תפן אליהם, והמדרש אומר יודע אני שיש להם חלק בתמידי ציבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון תניחנו האש ולא תאכלנו, ע"כ. ועי' בשפתי חכמים שביאר להא דהוצרך רש"י להוסיף דברי המדרש, דהוקשה לו לפי' הפשוט דהא בקרא כתיב מנחה, וקטורת אין נקראת מנחה, ע"ש.

ונראה עוד, עפמש"כ הגר"ח דבקטורת שלא לשמה ל"ש הדין דלא עלתה לבעלים לשם חובה ככל הקרבנות, וכתב הגרי"ז לבאר, דקטורת כל ענינה היא ההקטרה וגם אם זהו לא לשמה, הרי אף דבהלכות קרבנות לא עלתה לבעלים מ"מ הקטרה מיהא נעשתה וא"צ להקטיר שוב, דדוקא בכל הקרבנות דעיקר קיומם הוא במה שמתכפרין ע"י כך וצריך שיעלה להם לשם חובה א"כ בשלא לשמה צריך לשוב ולהקריב, אך משא"כ בקטורת שעיקר מצותה היא בהקטרה, עכ"ד. ואפשר לומר לפ"ז דהוא מה שהוקשה לרש"י, דאי איירי בקטורת מ"ש בזה אל תפן אל מנחתם דהא מ"מ מצות הקטרה מיהא נתקיימה, ולכן הוסיף עוד את דברי המדרש שביקש על חלקן בתמידי ציבור.

אל תפן אל מנחתם (טז,טו)

וברש"י יודע אני שיש להם חלק בתמידי ציבור.

מטו משמיה דהקהלות יעקב דמכאן ראייה דיש חלק לרשעים בקרבן ציבור, שאף הם נכללו בכלל הציבור, והוכיח כן דאל"כ משכחת לה שינוי בעלים בקרבן ציבור, דהא איתא בגמ' (זבחים ד, א) נאמרה זביחה בשינוי קודש ונאמרה זביחה בשינוי בעלים, מה זביחה האמורה בשינוי קודש לא חלקת בין זביחה לשאר עבודות אף זביחה האמורה בשינוי בעלים לא תחלק בהן בין זביחה לשאר עבודות, איכא למיפרך מה לשינוי קודש שכן פסולה בגופה וישנו בארבע עבודות וישנו לאחר מיתה וישנו בציבור כביחיד, וברש"י 'וישנו בצבור אבל שינוי בעלים לא שייך בקרבן צבור שהרי הכל בעליו', מבואר דלא שייך שינוי בעלים בקרבן ציבור, ואם נימא דרשעים אינם בכלל הציבור הרי שייך שינוי בעלים שיחשוב להקריבם לשם רשעים, ומוכח שהרשעים בכלל ואינם פוסלים משום זבח רשעים תועבה בכה"ג, וצ"ב טעם הדבר.

פרשת קרח

ונראה, דטעם הדבר הוא דאין הרשעים כאן באופן פרטי אלא קרבן של ציבור הוא והם בכלל הציבור, ולכך אין כאן שם רשע בקרבן שהרי אין זה קרבן של יחידים אלא של ציבור, והציבור בכללותו אינו ציבור רשע אף שישנם בקרבו אף רשעים.

אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי (טז, טו)

אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי

יש לדקדק : מה קרבן ומנחה היה כאן שאמר 'אל תפן למנחתם' ? מהו 'לא חמור אחד נשאתי' משמע לא חמורו של אחד לקחתי, אצל הרבה כן לקחתי, לכאורה היה לו לומר 'ולא נשאתי חמור אחד מהם' כלשון סוף הפסוק. ועוד יש לדקדק הלשון 'לא נשאתי' לא לקחתי היה לו לכתוב ?

הרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ בעל ה'לבושי שרד' בספרו הנודע "**ערבי נחל**" (פר' בהעלותך) מבאר במתיקות : קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה שעשה, אלא עינו הטעתו שראה באצטגנינות שיש אובדים ויש נמלטים (רש"י טז, ז) ואמר בלבו אם יכעס הקב"ה על מחלוקתם, הרי מי שנתפס בעון הוא הצדיק. ממילא היה אומר בלבו בודאי משה רבינו יהיה הנתפס, שידע שהוא הצדיק הגדול שבכל הדור. וכידוע מ"ש חז"ל מיתת צדיקים מכפרת על הדור כמנחות וכקרבנות (רש"י במדבר, כ, א). אמנם, קרח טעה כי במשה רבינו לא שייך זה כלל, כי שום פגם לא התחיל ממנו, אדרבה הם הטילו בו פגם בכל תאוה ותאוה שהתאוו. משה רבינו כשהבין כוונותיו של קרח אמר להקב"ה "אל תפן אל מנחתם" מה שהם רוצים לעשות ממני קרבן, אל תפן לזה, אף שהצדיק נתפס בעון הדור, מ"מ זה אינו שייך אצלי משום "לא חמור אחד מהם נשאתי" חמורו תאוה של אחד מהם לא סבלתי הטילו בי מום ופגם, "ולא הרעתי אחד מהם" אני לא פגמתי לאחד מהם, בכגון זה הצדיק אינו נתפס.

ויקהל עליהם קורח את כל העדה (טז, יט)

קורח, והשוּעל.

קם קורח וקורא תיגר, חולק על משה רבנו ועל אהרן קדוש ה', מתכנן "הפיכה". וחז"ל הקדושים שואלים: "קורח, שפיקח היה, מה ראה לשטות זו?" הרי היה זה צעד של התאבדות, ללכת נגד רצון ה', בזמן שהניסים היו כה גלויים - ומשה רבינו מחוללם! וענו: "ליבו לקחו", הוא חש פגיעה אישית, חשב שנדחק לקרן זוית, נעלב שלא נבחר כנשיא. לפיכך נסחף ברגשותיו, למערכה אבודה מראש.

זה מובן, וכבר היו דברים מעולם. אבל השאלה הנשאלת היא, כיצד הצליח קורח לסחוף אחריו מאתיים וחמישים "נשיאי עדה, קרואי מועד, אנשי שם", ראשי סנהדראות. ולא אותם בלבד, אלא: "ויקהל עליהם קורח את כל העדה!" כיצד!?

נספר סיפור ממורשת יהדות תוניסיה, ונשתמש בו כמשל. מעשה בשועל שמצא את שער הכרם פתוח, נכנס לכרם ואכל בכל פה. לפתע נחרד: בעל הכרם הגיע עם כל משפחתו. אם ימצאוהו, יהרגו ויפשוט את פרוותו! מה עשה, רבץ לארץ והשים עצמו כמת. הילדים הקטנים גילוהו, וצווחו בגיל. ענדו לראשו מטפחת, הנעילוהו בנעליהם הקטנות, עד שאביהם התערב ואמר: "קחוהו והניחיהו מחוץ לכרם, לבל תבאש נבלתו". נשאוהו הילדים החוצה - ולתדהמתם פקח השועל עיניו, התנער וברח...

ברח השועל, והנה אריה לקראתו ועיניו נוצצות למראה הארוחה... אמר השועל: "אדוני המלך, אני מהווה ארוחה דלה. אך אם תטרפני, תפסיד רבות. ראה נא את הנעלים הפעוטות שלרגלי. אומנות חדשה למדתי,

פרשת קרח

להתקין נעליים לרגלי חיות. אם תשאירני בחיים אתקין לך זוג נעליים נפלאות, ורגליך לא ינגפו בקוצים וברקנים, אבנים וצרורות". נשאה ההצעה חן בעיני האריה. אמר לו השועל: "השג לי כמה רצועות עור, ואתקין לך נעליים לתפארת". "חכה כאן" אמר הארי. ואכן, כעבור שעה קלה חזר. בטנו שבעה ובידיו עור גמל.

"פשוט נא רגליך", אמר השועל, "ואקח ממך מידה". פשט הארי רגליו, והשועל נטל את העור, וכפת בו את רגלי הארי הדק היטב... צחק ואמר: "מזה זמן רב מתאוה אני לטעום בשר ארי, וכעת באה ההזדמנות..."

והארי, חסר אונים, כבול ועקוד, נהם בחרון אף: "חכה, חכה, רק אשתחרר ואנקום נקמתי!" אבל השועל קיפץ עליו וקרא: "באיזה חלק אתחיל...?" באחת הקפיצות לא נשמר, וזנבו הגיע ללוע הארי. נגס בו הארי, וקטם את זנבו. צרח השועל, ולפתע שמע קול אריה קרב ובא. נבהל, וברח. נמלט על נפשו. וידע: עתה ישוחרר הארי - ויחפשו, אף ימצאו. כי סימן יש לו: זנבו הקטום...

כינס השועל את אחיו, ואמר: "אחי השועלים, מציאה מצאתי! מעבר לאופק עוגנת אוניה ובעליה מחלק בשר ודגים לכל דיכפין! בואו אחרי, ואיכלו כאוות נפשכם."! התלהבו השועלים. אמר להם: "הביאו עימכם כדים, וימלאום בשר!" אבל איך ישאו את הכדים, וכפותיהם חייבות לשחות במים? נתן להם עצה, לקשור את הכדים לזנבם... עשו כן. קפץ למים, וקפצו כולם אחריו. החלו לשחות, והכדים התמלאו במים ומשוכם למצולות. זעקו: "אנו טובעים!" אמר להם: "מהרו, יחתוך כל אחד בשיניו את זנבו של השוחה לפניו!" עשו כן, והודו לו על העצה המחוכמת. והשועל שמח: מעתה כולם קצוצי זנבות, והארי לא יוכל עוד למצאו...

אכן, זו היתה גם עצת קורח: הוא עצמו נגרר אחר הפגיעה המדומה בו. אבל איך משך אחריו את האחרים? הבטיח גם להם סירי בשר, חילק הבטחות למישרות... וחשב: אני, כשלעצמי, לא אוכל למרוד. אבל אם אגרור אחרי את כולם, לא תוכל לפגוע בהם הקפדת משה רבינו, לא ייפגעו מחמת אף ה'. ... ולא ידע את הפתגם העתיק, כי בגיהנם יש מקום לכולם...

ואגב, זו גם דרכו של היצר הרע. הוא יש לו אינטרס להחטיא, אבל כיצד גורר הוא אותנו? בהבטחה לסיר הבשר, להנאה מעבר לאופק, שם ישאירנו קרחים מכאן, ומכאן...&

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר; הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע (טז,כ-כא)

הקשה האלשיך הקדוש, המלה "לאמר" אין לה, לכאורה, מקום כאן, שכן מתי נאמר "לאמר"? כאשר צוה ה' את משה ואהרן לומר משהו לבני ישראל, אבל בדבור זהשדבר ה' למשה ולאהרן, לא צוה עליהם לומר לבני ישראל דבר, אלא הורה להם: "הבדלו מתוך העדה וגו' ואכלה אתם", ואם אין להם מה לומר, מדוע אמר להם ה' "לאמר"?

אלא, אומר האלשיך, ה"לאמר" שלפנינו שונה מכל האחרים. אין כונתו לומר שמשה ואהרן יאמרו את הדברים לבני ישראל, אלא שיתפללו עליהם. וכיצד יכלו משה ואהרן להבין, כי הפעם במלה "לאמר", מצוה עליהם השי"ת להתפלל? מפני שאחר כך אמר להם הקב"ה: "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע", והמשפט הזה דרש באור יסודי. מדוע?

פרשת קרח

כי אם היה הקב"ה שולח מלאך להרג את קרח ועדתו, מובן מדוע משה ואהרן צריכים להבדל מתוך העדה, כי המלאך אינו מבדיל בין צדיק לרשע, ועלול חלילה, לפגע גם בהם. אבל מאחר שהקב"ה מודיע כי הוא בעצמו יעשה זאת "ואכלה אתם כרגע", לצורך מה עליהם להבדל מהעדה הרעה? וכייעלה על הדעת שהשי"ת יפגע במשה ואהרן, על לא עול בכפם? אם כן מדוע בכל זאת הורה להם: "הבדלו"? מכאן הבינו משה ואהרן שבמלה "לאמר" רמז להם הקב"ה משהו. מהו הרמז?

חשבו משה ואהרן, האם היה כבר מקרה דומה בחמרתו, שהקב"ה בדבריו בקש לרמז משהו? חשבו ומצאו כי, אכן, היה מקרה דומה, בחטא העגל, כשה' אמר למשה רבנו: "הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" (שמות לב, י). והנה, משה בודאי תמה, מדוע ה' מצוה עלי שאניח לו, וכי אני אוחז בידו של הקב"ה, כביכול, ולא מאפשר לו להרג את בני ישראל? אלא, הסיק, שיש בידו, באמת, אפשרות למנע מהקב"ה לכלות ח"ו את עמו. כיצד? על ידי תפלה. ולכן מיד עמד ונשא תפלה ככתוב (שםיא): "ויחל משה את פני ה' אלקיו" וגו'.

אף כאן, הבינו משה ואהרן, כשאמר ה' "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע", מה משמעו? שכל עוד שאיננו נבדלים מעם ישראל, אנו מעכבים את הקב"ה מלכלות ח"ו את עמו. כיצד? על ידי תפלה, וזהו שאמר להם ה': "לאמר" מה לומר? פשוט מאד, להתפלל. ועל כן מיד, "ויפלו על פניהם ויאמרו א-ל אלקי הרוחת לכל בשר" (שם, כב).

האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף (טז, כא)

הקשה הרמב"ן: ממה נפשך? אם באמת רק אחד חטא א"כ למה ה' רצה להעניש את כל ישראל, ואם כל ישראל חטאו א"כ איך משה ואהרן אומרים האיש אחד יחטא הרי כולם חטאו?

וההסבר בזה הוא שבאמת כל העם חטאו בזה שלא הוכיחו את קרח אבל עברה זו היא רק ביטול מצוות עשה ואין הקב"ה מעניש בעולם הזה על ביטול מצוות עשה רק בעידנא דריתחא (בשעת כעסו)[גמ' במנחות] ועל דבר זה התפללו משה ואהרן ואמרו הרי כל הסיבה שאתה רוצה להרגם בגלל שהנך בכעס ולכן מענישים על ביטול עשה אבל כל כעס זה הוא רק בגלל אדם אחד ו"האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף".

&

ואם בריאה יברא ה (טז, ל)

בתוי"ט (אבות פ"ה משנה ו') הק', הלא פי הארץ נברא בערב שבת בין השמשות כמבואר במשנה שם, וא"כ מהו שנאמר הכא 'אם בריאה יברא ה' דמשמע דכעת יברא, ועיי"ש שתירץ באופן מחודש דהפה דהכא אין הכוונה לפתיחת בור בארץ, דזה באמת נברא בערב שבת, אלא כאן התחדש דהקרקע פתחה את פיה ודיברה, וביאר לפ"ז דזהו מה דכתיב 'וכל ישראל וכו' נסו לקולם' ופירש רש"י 'בשביל הקול היוצא על בליעתו', ולהנ"ל הביאור הוא שהארץ דיברה בקולות רמים, ולפשוטו של מקרא עדיין צ"ב.

ויתכן ליישב, דבאמת מה דמבואר באבות שם דכל אלו הדברים שנשנו במשנה נבראו בע"ש בין השמשות, אין הכוונה שנבראו אז ממש, אלא דבאותה העת בסיום מעשה בראשית, התנה הקב"ה עם כל הבריאה שעשרה דברים הללו ייצאו מגדר הטבע, (וכדאמרי' גבי קריעת הים 'וישב הים לאיתנו' וביארו חז"ל לתנאו הראשון, שתנאי עשה עמו הקב"ה בעת בריאתו דיקרע בפני ישראל, ובלא תנאי לא היה נקרע, ומה דלא נמנתה קריעת ים סוף בכלל הני שנבראו בע"ש בין השמשות הוא משום שתנאי זה היה ביום השלישי

פרשת קרח

בבריאת הימים ולא בע"ש, ופשוט). ובאמת ראיתי שכעין זה כתב הרע"ב שם גבי פי האתון, וז"ל 'בין השמשות נגזר עליה שתדבר עם בלעם'.

ולפי דברינו י"ל דבכולהו נמי הכי הוא ולא שנבראו ממש, ואם כנים אנו בזה מבוארים דברי הכתוב דקאמר 'אם בריאה יברא ה'" בפשטות, דלהנ"ל 'יברא' פירושו יברא 'בפועל', ואילו בע"ש נבראו הם רק 'בכח'.

ואין להקשות על ביאור זה ממה שנמנתה התם הקשת, דלכאורה אינה ענין ניסי הצריך לשדד את מערכות הטבע, ואילו לפי הביאור הנ"ל יש למנות רק דברים היוצאים מגדר הטבע, די"ל דגם הקשת אינה דבר טבעי, דהרי קודם הברית עם נח לא היתה קשת בענן כלל, וכן בימיו של ר' יהושע בן לוי לא נראתה כמבואר (בכתובות עז, ב) והיו עוד זמנים שלא נראתה הקשת.

דרגת בני קרח כמשה ויעקב אבינו - פלא! (טז,ל)

ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה (טז,ל)

אודות בני קרח לא כתוב כלל בפרשתנו, אלא בפר' פנחס כתיב "ובני קרח לא מתו". הקדמונים שאלו מדוע לא נזכר זאת בפרשתנו וכ"א מראה פנים לכאן ולכאן.

מצאתי בספר הש"ך מצפת רבנו מרדכי הכהן שכותב דבר פלא וז"ל : למה לא נזכר , מפני כבודו של משה, שאמר משה "ואם בריאה יברא וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה", ואם היה נזכר כאן שבניו לא מתו, היה גנאי למשה שלא הועילה תפלתו, שהרי נשאר מהם שארית בארץ, ומה זרעו בחיים אף הוא בחיים, לזה התורה לא כתבה זאת וכתבתו במקום היחס פר' פנחס.

הגאון הקדוש רבי אליהו הכהן מאיזמיר בעל ה'שבט מוסר' בספרו "ידו בכל" אומר טעם להפליא : התורה כתבה זאת בפר' פנחס להורות גודל צדקותם של בני קרח, מרוב אהבתם ויראתם את הש"י לא נצטערו כלל במיתת אביהם, כיון שבמותו התאמת שמשה אמת ותורתו אמת, לכן העלימם הכתוב כאילו אומר שלא היו לו בנים שיצטערו על איבודו מתוך הקהל. עפ"י יובן מה שיש לדקדק כותב הגר"א מאיזמיר לכאורה היה צ"ל "ובני קרח לא נבלעו" מהו "לא מתו" ? אלא 'לא מתו מחמת הצער שאביהם מת, כי טבע העולם שפעמים מת הבן מצער המגיע לאביו. ולולי דמסתפינא כותב הגר"א הכהן הייתי אומר "ובני קרח לא מתו" בגין שהיו בני קרח ועכ"ז פרשו מדרך אביהם ולא הבו לשמוע עצתו מאהבת אמת האהובה מכל, הרי שהם לא מתו לא שלט בהם מיתה כדרך שאמרו במשה רבנו וביעקב אבינו לא מת. ומה שלא הזכירות רבותינו במנין אותם שלא מתו כיעקב ומשה מקום הניחו לו !

וַיֵּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם תְּיִים שְׂאֵלָה וְתַכְסַּ עֲלֵיהֶם הָאֶרֶץ וַיֵּאבְדּוּ מִתּוֹךְ הַקֹּהֶל (טז,לג)

איך ניתן לשנות את הרצון ?

וַיֵּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם תְּיִים שְׂאֵלָה וְתַכְסַּ עֲלֵיהֶם הָאֶרֶץ וַיֵּאבְדּוּ מִתּוֹךְ הַקֹּהֶל, וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקִלְמֵי כִי אָמְרוּ פֶן תִּבְלַעְנָה הָאֶרֶץ (פרק טז פסוקים לג'-לד')

פרשת קרח

"אמר רבי יוסי בר חנינה אפילו מחט שהייתה שאולה ביד ישראל מידם, אף היא נבלעה עמהן דכתיב: "וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם, תַּיִם שְׁאֵלָה" (ירושלמי סנהדרין דף נ. י.א.) כל כך חמורה היא המחלוקת, עד שקורח וכל עדתו, וכל מי שקשור בישירות או בעקיפין למחלוקת זו, ירד ישירות לשאול הגיהנום.

וכותב רבינו בחיי: **"מכאן שהבאים כנגד התורה, ורוצים לעקור את יסודותיה, אין להם חלק לעולם הבא!"** שנאמר: "וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֱל" (פרק טז פסוק לג') איבדו הם את חלקם מתוך קהל ישראל.

אמר רבי עקיבא: "וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ" בעולם הזה. "וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֱל" לעולם הבא. כל כך חמור! בעיקר בשל כך שאנו רואים שאותם אנשים שנבלעו במעמקי האדמה, הם מגדולי ישראל, שעד למעשה זה היו הם ללא דופי. קורח שהיה צדיק, והיה מהנבחרים לשאת את ארון הברית. ו-250 נשיאי העדה שהצטרפו אליו, שכולם "קראי מועד אַנְשֵׁי נֶשֶׁם" [שהיה להם שם בכל העולם (סנהדרין קי.)] כולם מוצאים את עצמם מאבדים את הכל, בגלל כמה רגעים של חוסר מחשבה.

רגע לפני מעשה, הם היו עם כרטיס כניסה לשורה הראשונה בעולם הבא, וברגע שאחרי מעשה נשארו הם ללא כרטיס הכניסה, וללא שמם הטוב שעמלו עליו במשך כל חייהם.

חז"ל מזהירים את האדם: "אַל תִּתְּמֵן בְּעַצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ" (אבות ב ד.). אדם יכול לעמול קשה כל חייו, ולאבד את הכל רגע לפני הסוף. מביאים ראייה לדבר, מיוחנן הכהן הגדול, שהיה 80 שנה בקודש הקודשים, ולפני מותו הספיק לצאת לתרבות רעה, ולכפור בעיקר (ברכות כט.). ו"אם בארזים נפלה שלהבת, מה יעשו איזובי [ה]קיר"?! (מועד קטן כה:): מה נאמר אנחנו, אם לענקים מאתנו זה קרה? איך אנו יכולים להשכיל ולשמור על המעשים שלנו נקיים וישרים, אם גדולים מאתנו הלכו שבי אחר תאוותם, לכבוד קנאה שנאה ותחרות?

חז"ל מלמדים אותנו, ש"סוף מעשה במחשבה תחילה."

אדם שרוצה לשמור על מעשיו, צריך לדאוג למחשבה שלו. היכן שמחשבתי של האדם נמצאת, שם מעשיו. **אם אדם חושב על דברים טובים, זה יקרין על מעשיו, ומעשיו יהיו טובים. ואם יחשוב רק רע כל היום, כמובן גם מעשיו יהיו רעים.** אך יבוא האדם ויטען [אולי בצדק] שמאוד קשה לו לעקוב אחר מחשבתי. ולפעמים גם מחשבות רעות עוברות לו בראש. מה נענה לאותו אדם? איך אדם יכול לשלוט על מחשבתי, שיהיו טובות?

ה"מכתב מאלהו" (הרב אליהו אליעזר דסלר זצ"ל) מסביר שאין מחשבה, בלא **התענינות** שקדמה לה. אדם מזמין לעצמו מחשבות לראש, ע"י התענינות. הוא מתעניין בנושאים מסוימים, ואז זה ממלא את מחשבתי, ובעקבות כך גם מעשיו מושפעים בהתאם. לדוגמא, אדם שמעולם לא התעניין בגידול דבורים למטרות דבש, אף פעם לא יהפוך להיות כוורן, וכמובן שזה לא יעסיק את מחשבתי. שני אנשים שיקראו את אותו עיתון בדיוק, יזכרו דברים שונים. כי לכל אחד תחומי התענינות שונים. וכך **אם אדם מתעניין בדברים טובים, אז מחשבות טובות ימלאו את ליבו, וכמובן שזה יוביל אותו למעשים טובים. אך אם אדם יתעניין בדברים רעים והרסניים, מחשבתי ומעשיו יהיו רעים והרסניים בהתאם.** כל כך פשוט? מסתבר שלא! ישנה עוד שאלה אחת שאנו צריכים לענות עליה. איך אדם יכול לשמור על תחומי התענינותו שיהיו אך ורק בכיוון החיובי? הרי לפעמים אדם מרגיש סקרנות לגבי דברים מסוימים שלא דווקא כל כך חיוביים עבורו. שומעים דברים, רואים דברים. איך ניתן לרסן את ההתענינות? מהי החוליה הראשונה בשרשרת?

פרשת קרח

התשובה היא: **הרצון** של האדם! הרצון של האדם הוא הנקודה ההתחלתית והכל הולך בעקבות הרצון. לדוגמא: **אדם שרוצה להיות ירא שמיים, יתעניין וילמד מהי יראת שמיים, בלתי נמנע כמובן שהוא יחשוב על כך, ואז מעשיו יושפעו ויהיו טובים כמו הרצון שקדם להם. אך אם אדם רוצה את תאוות עולם הזה. יתעניין הוא בתאוות, יחשוב הוא על תאוות, ולבסוף יסתאב בהם.** על כך אמרו חז"ל: "בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו" (מכות י:). הכל בידיים שלך, וכאן הבחירה שלך באה לידי ביטוי! מה אתה רוצה? תבחר! תחליט!

לאדם שעדיין חצוי בדעתו נספר שהוא בבעיה. הסיבה שהנך חצוי בדעתך, כי לאדם נטייה להיות נמשך בדעותיו אחר סביבתו (**הרמב"ם** דעות - ו א.א.) ואם סביבתו היא רעה, ילמד מהם וידבק במעשיהם. ואם טובה היא, גם הוא ירצה ויחפוץ בטוב. כשיראה הוא מסביבו את חבריו פורקי העול שמחייכים [עדיין] לאחר מעשה שלילי, ירצה ויתאווה גם הוא לכך. אך אם יתחבר הוא לאנשים חיוביים שעשות רצון ה' הוא החיות והשמחה שלהם, יתהפך אף הוא רצונו לרצון טוב, שיוביל להתעניינות עד ש"יתברר ויתאמת אצל אותו האדם, מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו" (מסילת ישרים). משם הדרך למחשבות של שאיפה התרוממות וסיפוק, קצרה מאוד. ומעשיו הטובים כבר נקראים מצוות.

קורח ועדתו רצו כבוד! לכן איבדו את עולמם. יוחנן כהן גדול, רצה חיים חופשיים ממצוות, ולכן הפך לצדוקי. וכך הלאה... **השאלה היא: מה אתה באמת רוצה??**

"ה' משמים השקיף על בני אדם, לראות היש משפיל דרש את אלקים" (תהילים יד')

וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם כי אמרו פן תבלענו הארץ (טז, לד)

הקשו המפרשים דהול"ל נסו 'מקולם' ולא נסו לקולם.

אלא דמתבאר שהעצה היעוצה לעם בני ישראל בעת צרה הוא לילך לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לתורה ולתפילה, כי הקול קול יעקב, בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו, וזהו וכל העם נסו לקולם, היינו להעצה של הקול קול יעקב ולכן כתיב לקולם ולא מקולם.

ונראה להוסיף דהנה אמרו חז"ל (במסכת ערכין) שמי שחטא בחטא לה"ר יתקן חטאו בתלמוד תורה הק', ולכן כאן יען שהם חטאו בלשון הרע על משה, לכן נסו ישראל לקולם היינו לתלמוד תורה להעצה של קול יעקב, כי זהו התיקון להחטא של לשון הרע ונסו לתלמוד תורה לינצל מחטא לה"ר.

ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה (יז, יג-טו)

ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה וגו'. וישב אהרן אל משה וגו' והמגפה נעצרה

יש לעורר, דמתחילה מבואר שנעצרה המגפה בעת שעמד בין המתים ובין החיים, אולם בסופו משמע דהמגפה נעצרה רק בשעה ששב אהרן אל משה. ובספורנו פירש דמתחילה אמר ותעצר המגפה כלומר שמעתה ואילך לא המשיכה אצל אחרים, ולכך הקדים ותעצר להמגיפה, לומר דמעתה אין המגפה ממשכת, ואח"כ אמר והמגפה נעצרה, שמעתה נתרפאו כל החולים מהמגיפה עד שנעצרה, ולכך הקדים המגיפה כלומר המגיפה שמכבר נתרפאה ע"ש. ויש להבין אמאי עשה כן בב' פעמים אחת לעצור ואחת לרפאות.

פרשת קרח

ונראה דהנה לעיל (פסוק יא) כתב רש"י וכפר עליהם, רז זה מסר לו וכו' שהקטורת עוצר המגפה, ע"ש. ומבואר כאן דאמנם הקטורת עוצרת המגיפה אך לא דהקטורת מרפא לחולים, ולכן מתחילה צריך היה לעצור המגיפה וכדכתיב ויעמוד וגו' ותעצר המגפה, ומעתה אמנם עצר המגפה אך הניגפים כבר מה יהא עליהם, דהא ע"ז לא יועיל הקטורת וצריך היה בקשת רחמים אצל חכם כדאיתא (ב"ב קטז) מי שיש לו חולה ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, ולזה שב אהרן אצל משה שיבקש עליהם רחמים והמגפה נעצרה וכפי' הספורנו שנרפאו החולים במגיפה.

ומטה אהרן בתוך מטותם (יז, כא)

ומפרש רש"י: "הניחו באמצע שלא יאמרו מפני שהיה בצד שכונה פרח".

לפי פרושו של רש"י קשה מדוע מובא זאת בפסוק זה, הרי היה צריך להיות מובא ענין זה בפסוק הבא ששם כתוב על הנחת המטות? ועוד קשה מה הצד שיהא אהרן הראשון לצד שכונה הרי הוא לא היה הבכור?

ולכן נראה לומר אחרת: שהנשיאים חששו שיביא אהרן מטה מיוחד שאע"פ שנראה יבש הוא עתיד לפרוח תוך לילה, כמו שאמרו לגבי מי מריבה "ידע משה חק הסלע" (מדרש רבה), ולכן אומר הפסוק שהנשיאים הביאו מטה בשביל אהרן ולא שאהרן הביא בשביל עצמו.

ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים (יז, כג)

נשאלת השאלה מדוע התורה כותבת לנו את סדר צמיחת פרי השקד?

והנה כתוב בגמרא ביומא שהמקל של אהרן נגנז לעתיד לבוא, ושואל שם התוספות ישנים מהיכן נדע שזה מקלו של אהרן? ומתרץ שם שנשארו שם הפרחים ולא נשרו. ולכן פירטה התורה שיצא פרח, לומר שיצא אך לא נפל כמו הצורת גידול הרגילה אלא נשאר שם וזה היה תוספת נס.

מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' (יח, כט)

וברש"י בתרומה גדולה כתוב מדבר, ע"כ. והוא מגמ' (שבת קכז, ב) ועוד איתא שם מעשר ראשון שהקדימו בשיבילים פטור מתרומה גדולה, ע"ש. ויש להקשות דא"כ מהו הלשון מכל מתנותיכם הא הקדימו בשיבילים פטור וא"כ הא אין חיוב של תרומה גדולה מכל מתנותיכם וצ"ב.

ונראה הביאור, דלעיל (פסוק כח) כתיב ונתתם ממנו וגו' לאהרן הכהן, ובגמ' (סנהדרין צ, ב) א"ר יוחנן מכאן לתחית המתים מן התורה וכו' וכי אהרן לעולם קיים והלא לא נכנס לא"י שנותנים לו תרומה, אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנים לו תרומה, ע"כ. והרי מבואר, דעיקר קרא דהכא קיימי על לעתיד לבא לכשיהיה תחית המתים, ואיתא דלעת"ל עתידה א"י שתוצא גלוסקאות, והיינו דלא יהיה כלל שיבילים, וא"ש הא דכתיב מכל מתנותיכם דלע"ל אין אופן שיפטר מתרומה גדולה.

פרשת קרח